

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים
 ע"ו 18-02-14560-2018 קצין התגמולים [redacted]
בדלתיים סגורות

בפני הרכב כבוד השופטים:
 י. גריל, שופט בכיר [אב"ד]
 ב. טאובר, שופטת
 ג. ציגלר, שופטת

[redacted]
 ע"י ב"כ עוה"ד י. קיפרמן

המערער:

נגד

קצין התגמולים
 באמצעות פרקליטות מחוז חיפה (אזרחי)
 ע"י ב"כ עוה"ד י. בסאני

המשיב:

לנסח פסק דין סופי ומהותי לפי הוראות סעיף 101א(ב) -

פסק דין

- 1 בפנינו ערעור על פסק דינה של ועדת הערעורים (להלן: "הוועדה") לפי חוק הנכים [תגמולים] א
- 2 (שיקום). התשי"ט-1959 (להלן: "החוק") מיום 26.12.17, בראשות כב' השופט יואב פרידמן,
- 3 בתיק ע"נ 32433-12-09, לפיו נדחה הערר שהגיש המערער על החלטת המשיב מיום 30.11.09,
- 4 שדחה את תביעת המערער להכרת זכות לפי החוק בנימוק שאין קשר סיבתי בין המחלה
- 5 הנפשית בה לקה המערער (סכיזופרניה) לבין תנאי שירותו הצבאי.
- 6
- 7 המערער יליד ~~המערער~~, התגייס לשירות סדיר בצה"ל ביום ~~התגייסות~~ ושירת כלוחם בגדוד ב.
- 8 הסיור המדברי בגזרת עזה. בתום שירותו הסדיר התגייס מיד לשירות קבע (מילואים בתנאי
- 9 קבע) והוצב כנהג בט"שית (החל מ-2001) לאורך גדר המערכת שבגבול הצפון, חטיבה
- 10 300.
- 11
- 12 בשלב מסוים כשהמערער חש שאינו יכול עוד לשמש כנהג, ולאחר עימותים שונים בהם היה
- 13 מעורב, שבאו לידי ביטוי בהתפרצויות זעם כלפי מפקדיו וכלפי הסובבים אותו, הוצב המערער
- 14 לתפקיד נהג במוצב "זרעית".
- 15
- 16 ביום ~~התגייסות~~ הוחרפה התמונה הקלינית ומוצבו הנפשי של המערער התדרדר, ואזי הובא ג.
- 17 לבית החולים "זיו" בצפת שם אובחן כסובל מהתקף פסיכוטי חריף עם מחשבות שווא
- 18 פרנואידיות.
- 19

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

24 מאי 2018

ע"ז 18-02-14560 נ' קצין התגמולים

בדלתיים סגורות

- 1 נוכח האמור ניתנה באותו יום הוראת אשפוז על ידי הפסיכיאטר המיחוזי הצבאי, והמערער
2 היועבר לאשפוז במרכז לבריאות הנפש בטירת הכרמל, שם שהה עד 25/11/2009 והועבר לבית
3 החולים 10 בחיפה, שם שהה עד 25/11/2009, ושוחרר לביתו.
4
5 בתאריך 25/11/2009 שוחרר המערער מן השירות הצבאי בפרופיל 21.
6
7 ד. בטופס התביעה להכרת זכות מתאריך 3.1.02 ציין המערער, כי התגייס (הכוונה לשירות
8 מילואים בתנאי קבע) כנהג לחטיבה 300 כשהוא בריא, ולאחר כחודשיים קיבל התקף שבעטיו
9 אושפז בבית החולים בטירת הכרמל.
10 בסעיף בו התבקש המערער לתאר כיצד גרמו תנאי השירות למצבו כתב המערער: **"לחצים**
11 **יומיומיים ותחושה כי צוחקים עלי ביחידה"**.
12
13 ה. בדחותו את תביעת המערער התבסס המשיב על חוות דעתו של הפסיכיאטר ד"ר אמיר בן
14 אפרים מיום 21.9.2009, שציין, כי תוך כדי שירותו, ללא כל גורם דחק הניתן לזיהוי, פיתח
15 המערער מצב פסיכטי חריף עם מחשבות שווא והתנהגות מסוכנת, ובזמן אשפוזו בלט מצב
16 פסיכטי. כמועד בדיקתו על ידי ד"ר אמיר בן אפרים, שנים לאחר האירוע הפסיכטי, בולטים
17 סימנים שליליים כחלק ממחלת הסכיזופרניה.
18
19 המערער מסר, שבשר מזכיר לו פיגועים, ומראה דם בשחיתת כבש מפחיד אותו, אך לדעת ד"ר
20 אמיר בן אפרים, עובדות אלה אינן קשורות למחלתו ולחוסר תפקודו.
21
22 כותב ד"ר אמיר בן אפרים, כי מחלת הסכיזופרניה היא מחלה נפוצה (1% מן האוכלוסייה)
23 ופורצת בעשור השני-שלישי לחיים. סיבת המחלה אינה ידועה, ובמקרה נשוא הדיון לא זוהה
24 גורם דחק שיכול היה לתרום להתפרצות המחלה, ואשר קשור לשירותו הצבאי של המערער.
25
26 ו. לעומת זאת, סבר הפסיכיאטר ד"ר פרדריק וייל מטעם המערער, בחוות דעתו מיום
27 24.2.2010, כי התיאור של המערער, לפיו בשר מזכיר לו פיגועים, ומראה הדם בשחיתת כבש
28 מפחיד אותו, הינו חלק ממחלתו של המערער. לעצם העניין הסכים ד"ר פרדריק וייל עם
29 מסקנת ד"ר אמיר בן אפרים, שמדובר בסכיזופרניה עם קווים פרנואידיים.
30 עוד הוסיף ד"ר פרדריק וייל, שלא ידוע על גורם תורשתי במשפחת המערער, וטרם גיוסו תפקד
31 בצורה תקינה, קיבל פרופיל 97, שירת ביחידת הסיור המדברי בגזרת עזה ותיאר מקרים
32 קשים: חייל שהחליף אותו נהרג בהתפוצצות מטען חבלה, היה מעורב בתקריות ובתנאים של
33 סכנה, אך מעולם לא פנה לקבלת עזרה מרצונו, בשים לב לתרבות בה התחנך.
34

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים
 ע"ו 18-02-14560 קצין התגמולים [REDACTED]

24 מאי 2018

בדלתיים סגורות

- 1 לדעת ד"ר פרדריק וייל, מדובר בהצטברות של חוויות טראומטיות אליהן התווספה אווירה
 2 של עימותים בין חיילים מעדות שונות ששירתו ביחידתו של המערער. לדעת ד"ר פרדריק וייל,
 3 מדובר בסכיזופרניה שהופיעה עקב ריבוי אירועים טראומטיים.
 4
- 5 לעניין הקשר הסיבתי סבור ד"ר פרדריק וייל, שבהעדר פתולוגיה נפשית קלינית בעבר, ניתן
 6 לסכם שאלמלא החוויה הטראומטית, המחלה לא הייתה מתפתחת. לדעת ד"ר פרדריק וייל,
 7 תוארו בעניינו של המערער, נסיבות סטרסוגניות עם רגישות לתופעות שמזכירות, או
 8 מסמלות, את הגורם הטראומטי, וביניהן פחד מדם, או משחיטת כבש, שהזכירו למערער
 9 פצועים, כפי שצוין על ידי ד"ר אמיר בן אפרים.
 10 כמו כן, קיימת לדעת ד"ר פרדריק וייל, קירבה בין התסמינים הראשונים של ההתקף
 11 הפסיכוטי (חש מאוים, דוקרים מחטים בגבו, חשד לגבי חיילים אחרים) אשר מזכירים את
 12 החוויות של המערער עם פצועים והרוגים, והאווירה המתוחה בין החיילים של יחידתו.
 13 קירבה זו מחזקת לדעת ד"ר פרדריק וייל את קיומו של קשר סיבתי בין מחלתו לבין תנאי
 14 השירות
 15
- 16 ד"ר אמיר בן אפרים מטעם המשיב הגיש חוות דעת נוספת מיום 18.10.10, בה הוא מתייחס,
 17 בין היתר, להערותו של ד"ר פרדריק וייל, לפיה לא ידוע על גורם תורשתי במשפחת המערער,
 18 אולם על בסיס מחקר שנעשה מציין ד"ר אמיר בן אפרים, שלרוב החולים בסכיזופרניה אין
 19 היסטוריה משפחתית של תחלואה. מוסיף ד"ר אמיר בן אפרים, שככל שד"ר פרדריק וייל
 20 מבקש לחפש גורמים שאינם קשורים לשירותו של המערער שתרכמו למחלתו, הרי יש להצביע
 21 על הגיל של אביו בעת הולדתו שכן האב היה כבן 60 בעת הולדת המערער, וקיימת ספרות
 22 רפואית על כך שכאשר גיל האב מעל 60 קיימת רגישות גבוהה יותר להתפתחות סכיזופרניה.
 23
- 24 באשר לתיאור הכללי של אירועים שבהם היה המערער מעורב, לפי חוות דעת ד"ר פרדריק
 25 וייל, מציין ד"ר אמיר בן אפרים, שלא ניתן לדעת מה הדברים עליהם שמע המערער, ובאילו
 26 מן האירועים הוא היה נוכח. מכל מקום, מתוך העובדה שהמערער בחר להמשיך בשירות קבע
 27 גם לאחר שחרורו מצה"ל ניתן ללמוד שלא היה בעת שירותו כל סימן למצוקה.
 28
- 29 באשר לאמור בחוות דעת ד"ר פרדריק וייל על כך שבשר מזכיר למערער פיגועים, ומראה דם
 30 בשחיטת כבש מפחיד אותו, כותב ד"ר אמיר בן אפרים שאלה תיאורים של זיכרונות
 31 ואסוציאציות של אדם שראה מראות קשים, בין משום שהיה נוכח בהם ובין אם מתוך צפייה
 32 בטלוויזיה, והאסוציאציות שלהן ברורות ותקינות, ואינן פסיכוטיות.
 33
- 34 באשר לדעתו של ד"ר פרדריק וייל, שבהעדר חוויה טראומטית מחלת הסכיזופרניה לא הייתה
 35 מתפתחת. מציין ד"ר אמיר בן אפרים שלעמדה זו אין כל ביסוס מדעי, ומה גם שבישראל,

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים
 ע"ו 18-02-14560 קצין התגמולים [REDACTED] 24 מאי 2018
בדלתיים סגורות

1 למרות ריבוי האירועים הטראומטיים אין שכיחות רבה יותר של מחלת הסכיזופרניה והיא
 2 דומה לזו שבעולם המערבי.

3
 4 באשר לדברי ד"ר פרדריק וייל בחוות דעתו שיש קירבה בין הסימנים הראשוניים של ההתקף
 5 הפסיכוטי לחוויות של פצועים, הרוגים ואווירה מתוחה בין חיילים ביחידה, כותב ד"ר אמיר
 6 בן אפרים, שהוא לא מצא את הדמיון עליו מדבר ד"ר פ. וייל בחוות דעתו, ומתח בין חיילים
 7 איננו ייחודי לשירות הצבאי והוא חלק מכל מקום עבודה שיש בו יותר מעובד אחד.

8
 9 ד"ר פרדריק וייל הגיש חוות דעת נוספת מיום 10.11.10, בה הוא חוזר על כך שלא ניתן למצוא
 10 גורם גנטי או הפרעה בהתפתחות אישיותו של המערער, שיכולים היו להוות סימנים מברשים
 11 (פרודרומיים) של התפתחות מחלת נפש בטרם גיוסו, ואכן המערער התגייס בפרופיל 97.

12
 13 עוד ציין ד"ר פרדריק וייל, שהמערער שירת באזור עזה, ובתקופת המילואים (נראה שכוונת
 14 המומחה היא לתקופת שירות המילואים בתנאי קבע של המערער מאז אוגוסט 2001), שירת
 15 המערער בלבנון, ועבר חוויות טראומטיות שנחרתו בזיכרונו, והן חוזרות ועולות. התופעות
 16 שדיווח עליהן המערער (שבשר מזכיר לו פיגועים, ושמראה דם בשחיטת כבש מפחיד אותו),
 17 מתוארות כתגובה לסטרס ורגישות לרמזים המערערים את התגובות הקשות לאירועי דחק
 18 קודמים, ותגובות כאלה לא תוארו טרם גיוסו.

19
 20 ד"ר אמיר בן אפרים כתב שתלונותיו אלה של המערער אינן קשורות למחלת הסכיזופרניה,
 21 וד"ר פרדריק וייל מאשר שהן אינן מופיעות ברשימת הקריטריונים הטיפוסיים הדרושים
 22 לקביעת אבחנה של סכיזופרניה, ואולם לדעתו, הואיל וקיימת רב-גונית בטריגרים להופעת
 23 סכיזופרניה, התמונה הקלינית יכולה להיות מורכבת ולכלול סימנים טיפוסיים של
 24 סכיזופרניה, וכן סימנים טיפוסיים של השלכות הטריגר. מכל מקום סבור ד"ר פרדריק וייל,
 25 שד"ר אמיר בן אפרים לא הציע הסבר כל-שהוא לפחדים מדם וזיכרונות על פצועים, ודיווחים
 26 שמסרו חיילים מיחידתו של המערער, לפיהם הוא איים למצוץ דם כפי שעשה החיזבאללה
 27 בלבנון. כל אלה מהווים לדעת ד"ר פרדריק וייל חלק של התמונה הפתולוגית.

28
 29 עוד מציין ד"ר פרדריק וייל, שבהעדר פתולוגיה נפשית קלינית בעבר, והופעת התמונה
 30 הפתולוגית רק אחרי חוויה טראומטית, ניתן לסכם שבהעדר החוויות הטראומטיות אין בסיס
 31 לטענה שהמחלה הייתה מתפתחת בכל מקרה.

32
 33 בהתייחס לשאלת הגורם התורשתי, מציין ד"ר פרדריק וייל, שקיומו של גורם תורשתי מכפיל
 34 משמעותית את סיכון ההופעה של המחלה, וכאמור, גורם תורשתי כזה לא נמצא אצל
 35 המערער.

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים
 ע"ו 18-02-14560 קצין התגמולים [REDACTED] 24 מאי 2018
בדלתיים סגורות

1

2 באשר לדבריו של ד"ר אמיר בן אפרים, שכאשר גיל האב מעל 60 שנה קיימת רגישות גבוהה
 3 יותר להתפתחות סכיזופרניה, משיב ד"ר פרדריק וייל, שהמערער מסר לו כי אביו נפטר בשנת
 4 2006 בהיותו מעבר לגיל 70. הואיל והמערער היה בשנת 2006 כבן 28, הרי ההפרש בין הבן
 5 לאביו הוא קרוב ל-42 שנה (ולא מעל 60 שנה).

6

7 עוד מתייחס ד"ר פרדריק וייל לדבריו של ד"ר אמיר בן אפרים, כי למרות האירועים בשירות
 8 הסדיר, סיים המערער את השירות והמשיך בשירות קבע. ד"ר פ. וייל מעיר, שנתון זה איננו
 9 מפתיע, הואיל ואביו של המערער שירת בצבא קבע, וחמישה מבין אחיו שירתו בצה"ל, ולכן
 10 המשימות של המשך השירות אצל המערער הייתה גדולה.

11

12 ד"ר פרדריק וייל חוזר על עמדתו שקיים קשר סיבתי בין החוויות הטראומטיות של המערער
 13 בזמן השירות לבין התפרצות המחלה.

14

15 ד"ר אמיר בן אפרים הגיש חוות דעת משלימה הנושאת תאריך 7.2.11, ומציין, כי העובדה יב.
 16 שדם מזכיר למערער פיגועים, וכי בשר מזכיר לו פיגועים, אינה מלמדת דבר על חוויות
 17 טראומטיות שכאלו נחרתו בזיכרונו של המערער. הקשר בין פיגועים לדם ובשר הוא, למרבה
 18 הצער, קשר שקיים אצל כל מי שחי בארץ בתקופות מסוימות. המערער אינו מתאר אירועים
 19 ספציפיים שמציקים לו משירותו הצבאי.

20

21 ד"ר אמיר בן אפרים מציין, שבעבר הכיר בקיומו של קשר בין חוויות קרביות טראומטיות
 22 לבין פריצת סכיזופרניה. באותם מקרים הביעו התובעים מצוקה בתקופה שבין האירועים
 23 הטראומטיים לבין פריצת הסכיזופרניה, ואילו המערער לא הביע כל מצוקה עובר לפריצת
 24 הסכיזופרניה, ולכן מדובר ב"עדות כבושה", דהיינו, מידע שהמערער לא העלה לפני רופאיו
 25 בעת היותו מאושפז, והתיאור המערפל של קשר בין דם, בשר ופיגועים, עלה רק בהקשר של
 26 פנייתו למשרד הביטחון.

27

28 באשר להערתו של ד"ר פרדריק וייל ביחס לגיל אביו של המערער שעה שהמערער נולד, מקבל ג.
 29 ד"ר אמיר בן אפרים את הערת ד"ר פ. וייל.

30

31 באשר לדבריו של ד"ר פרדריק וייל, שהמערער התגייס לשירות קבע, הואיל ואביו שירת בצבא
 32 קבע וחמישה מאחיו שירתו בצה"ל, כותב ד"ר אמיר בן אפרים, שהעובדה שבני המשפחה
 33 האחרים משרתים בצה"ל אינה מעלה ואינה מורידה. עובדת גיוסו של המערער לצבא קבע,
 34 בהמשך לשירותו הסדיר, מלמדת שהוא לא סבל מחרדה משמעותית אם בחר מרצונו לחזור
 35 לתנאי שירות צבאי.

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים
 ע"ו 14560-02-18 נ' קצין התגמולים [REDACTED]
 24 מאי 2018
בדלתיים סגורות

- 1
- 2 ד"ר אמיר בן אפרים חוזר ומציין, שהסיבה למחלת הסכיזופרניה אינה ידועה. אצל רוב יד
- 3 החולים אין יודעים כלל מדוע פרצה המחלה, ואצל חלק מסוים מבינים שלתורשה היה מקום
- 4 בהתפתחות המחלה. אולם, העובדה שהוא אינו יודע להסביר מדוע פרצה המחלה, אינה
- 5 תומכת, לדעתו, בתיאוריה שמעלה ד"ר פרדריק וייל, שאינה אלא הנחה המבוססת על
- 6 תיאוריה שאיננה מקובלת כיום. דהיינו, חוות דעתו של ד"ר פ. וייל אינה מבוססת על הבאת
- 7 תיאורים של חוויות טראומטיות, אלא על תיאורים כלליים של פחדים הקשורים לדם
- 8 ופיגועים, וגם תיאוריו אלה של המערער הופיעו רק בסיטואציה של הגשת תביעתו למשרד
- 9 הביטחון.
- 10
- 11 לפיכך, חוזר ד"ר אמיר בן אפרים על מסקנתו הקודמת בדבר היעדר כל קשר סיבתי.
- 12
- 13 נוכח חילוקי דעות אלה, מינתה הוועדה את הפסיכיאטר ד"ר שלמה מנדלוביץ' כמומחה רפואי טו
- 14 מיטעמה בשאלת הפגימה הנפשית ממנה סובל המערער, והאם זו קשורה לשירות הצבאי על
- 15 דרך גרימה או החמרה. חוות דעתו של ד"ר ש. מנדלוביץ' נערכה בתאריך 14.6.16.
- 16
- 17 ד"ר שלמה מנדלוביץ' קובע בחוות דעתו, שהמערער סובל מסכיזופרניה פרנואידי, ועל כן טז
- 18 אין מחלוקת. מחלתו הגלויה של המערער פרצה ממש בסמיכות לאשפוז אותו עבר (נובמבר
- 19 2001). קיימת אי-בהירות האם בין מועד האירועים אותם עבר המערער (לדבריו) בשירותו
- 20 הצבאי (נכל הנראה כשבעה חודשים טרם האשפוז) לבין מועד אשפוזו, סבל המערער
- 21 מיסימפטומטולוגיה נפשית ברורה. מסביר ד"ר ש. מנדלוביץ', שאם אכן, כטענת ד"ר פרדריק
- 22 וייל בחוות דעתו, אירועים אלה היו בעלי משמעות מכרעת, צפוי היה שהם ימצאו ביטוי
- 23 בסימפטומים המקובלים לאירועי דחק (סימפטומים של "ניתוק" או פוסט-טראומה).
- 24
- 25 כותב ד"ר שלמה מנדלוביץ', שהמערער עצמו, בתצהירו, וכן גם אחיו, טוענים שהסימפטומים
- 26 האלה היו קיימים, אך המערער נמנע מלפנות לקבל עזרה מקצועית כל-שהיא. ואולם,
- 27 ברישומי שירותו של המערער מאותה תקופה, אין כל אזכור לסימפטומטולוגיה כל שהיא.
- 28 כמו כן, בפרק הזמן המדובר, שוחרר המערער בתום שירותו הסדיר, וגויס בחזרה, וביזמתו,
- 29 לשירות מילואים בתנאי קבע. הסבירות שמהלך זה ילווה בהסתמנות דחק משמעותית היא
- 30 נמוכה.
- 31
- 32 גם הרישומים מאשפוזו במרכז לבריאות הנפש טירת הכרמל (המדגישים את הפריצה
- 33 הפתאומית של המחלה), אינם מאזכרים סימפטומטולוגיה מתמשכת, ואין בהם ציון
- 34 סימפטומים הקשורים לאירועי דחק.
- 35

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים
ע"ו 14560-02-18 קצין התגמולים

24 מאי 2018

בדלתיים סגורות

- 1 לכו, כך כותב ד"ר ש. מנדלוביץ', עמדתו של ד"ר פרדריק וייל בחוות-דעתו מיום 24.2.10, לפיה יי.
2 מדובר בסכיזופרניה שהופיעה עקב ריבוי אירועים טראומטיים – אינה סבירה.
3
4 עוד מוסיף ד"ר שלמה מנדלוביץ', כי בתפיסה המקובלת, סכיזופרניה אינה נתפסת כמחלה
5 הנגרמת ממצבים טראומטיים, אלא יכולה להיות מוחמרת על-ידם. ההקשרים שערך ד"ר פ.
6 וייל בין התכנים הפסיכויטיים שביטא המערער (נפחד מדם, זיכרונות על פצועים, פחד משחיתת
7 כבש), לבין טראומות אותן עבר בעת שירותו הצבאי הם בעלי עניין קליני ופסיכו-תרפויטי
8 מובהק, אך למרות זאת, מבחינה משפטית, הם, בלשון המעטה, בעלי סבירות נמוכה.
9
10 מוסיף ד"ר שלמה מנדלוביץ', כי למרות קיומם של תסמינים פוסט-טראומטיים אצל
11 המערער, הוא לא התרשם שבעת הזו יש בהם בולטות. מעיון בתיקו הרפואי של המערער,
12 ובמיוחד בדיקותיו במהלך אשפוזו, לא עולה כי היה פרק זמן כל-שהוא, במהלך כל שנות
13 מחלתו, שבו הסימפטומטולוגיה הפוסט-טראומטית הייתה דומיננטית, למעט רישום רפואי
14 אחד מתאריך 2.6.08, בו צוין: **"לדבריו עבר טראומה בזמן שירותו הצבאי"**, ומוזכר גם כי:
15 **"במעקב רופא פסיכיאטר עקב מצב חרדה עקב טראומה צבאית בעבר"**.
16 במפגש רפואי זה מיום 2.6.08, האבחנה המופיעה היא דיכאון פסיכויטי, ואולם בתיעוד אין
17 הנמקה למסקנתו זו של הרופא. כך, למשל, לא צוין מה הם הסימפטומים הפוסט-
18 טראומטיים של הטרומה הצבאית? כמו כן מעיר ד"ר ש. מנדלוביץ', שתיעוד זה נרשם לא
19 על-ידי רופא פסיכיאטר, אלא על-ידי מומחה ברפואת ילדים.
20
21 מציין ד"ר שלמה מנדלוביץ', שהדיון בעניינו של המערער מצטמצם לשאלה: יח.
22 האם ניתן להראות קשר סביר (במימד הזמן, דינמיקת הופעת הסימפטומים וטבעם) בין
23 האירועים הטרומטיים עליהם מדווח המערער לבין פרוץ מחלתו?
24 בהעדר קשר סביר מסוג זה, לא ניתן לבסס, לדעת ד"ר ש. מנדלוביץ', קשר של סיבתיות בין
25 אירועי הטרומה לגרימת מחלתו של המערער.
26
27 עוד כתב ד"ר שלמה מנדלוביץ' בחוות דעתו, שגם הטענה כי באירועי השירות היה כדי יט.
28 להחמיר את מצבו של המערער, אינה בעלת סבירות משמעותית. בשבועות שטרם אשפוזו,
29 דיווח המערער עצמו, בעדויותיו, שגורם הדחק המרכזי שמולו עמד היה תנאי שירותו, ולא
30 אירועים טראומטיים חריגים. עדותו של המערער אינה מחריגה את האירועים אל מעבר
31 לסביר ולמקובל (כגון: משמעת קשוחה, נוקשות, חוסר רגישות, העדר רצון מפקדים להיענות
32 לבקשותיו).
33 לדעת ד"ר שלמה מנדלוביץ', אין לראות בכך גורם להחמרה. לא אחת עומדת לצד החייל טענת
34 "חוסר שימת הלב למצבו הנפשי" כעילת החמרה (משמע, חוסר תשומת לב של המערכת
35 הצבאית למצבו הנפשי הרעוע של החייל, וכתוצאה מכך מניעה של טיפול הולם בזמן). ואולם,

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

ע"ו 14560-02-18 נ' קצין התגמולים

24 מאי 2018

בדלתיים סגורות

1 כד מצייין ד"ר ש. מנדלוביץ', עניין זה אינו רלוונטי למיערער, שכן מיד עם הופעת הסימפטומים
2 הגלויים, הוא הופנה לקבלת טיפול פסיכיאטרי אינטנסיבי.

3
4 מיסקנת ד"ר שלמה מנדלוביץ' היא, שאין לקבל קשר של גרימה או החמרה בין שירותו של
5 המיערער לבין מחלתו.

6
7 בפני הוועדה היו מונחים שני תצהירים של המיערער. כ.

8
9 התצהיר האחד, מיום 24.4.08 ניתן בתמיכה לתביעתו להכרת זכות שהוגשה למשיב. נטען
10 בתצהיר, שבהיות המיערער לוחם ביחידה קרבית [גדוד הסיור המדברי] בגזרת עזה (מאז גיוסו
11 ב-5.8.98 עד 5.8.01), הוא עבר אירועים קשים של היתקלויות עם מחבלים, אירועי ירי רבים,
12 עבודה בתנאים קשים ביותר, במתח רב מול חוליות מחבלים ומתפרעים בגזרת עזה הסוערת
13 (לרבות חאן-יונס ורפיח). לטענת המיערער, בתקופת שירותו בגדוד הסיור המדברי, הוא סבל
14 מפיגעה נפשית לא קלה ועקב האירועים הקשים שעבר וראה, ואולם הוא לא יכול היה להביע
15 רגשות, שכן בקרב לוחמי העדה שלו, חייל שנשבר נפשית היה מנודה, והדבר גם היה פוגע
16 בכבוד משפחתו, וחבריו היו מתייחסים אליו כאל פחדן.

17
18 לאחר גיוסו של המיערער לשירות קבע (החל מיום 5.8.01) הוא הוצב לשרת כנהג בטי"שית
19 בחטיבה 300 בגבול הצפון במוצב "לימן" על גדר המערכת. בתפקידו החדש, היה על המיערער
20 לבצע סיורים רכובים על גדר המערכת בגבול הצפון בלחץ רב, ובשעות ארוכות ביותר,
21 כשהאויב נעבר לגבול, וקיים חשש ממארבי מחבלים, מטעני-צד, או התקפות של מחבלים על
22 המוצב הקדמי. היו גם מצבים בגזרת החטיבה, של ירי על הסיורים ומוצבים וחדירות
23 מחבלים, או מצבים של חשש לחדירות מחבלים.

24
25 תפקידו החדש של המיערער לא הקל, לדבריו, על המתח הנפשי הקשה בו היה נתון עקב
26 הפעילות הצבאית. למתח מבצעי זה, התווספה גם הרגשה קשה של פחיתות כבוד, הואיל
27 ובתפקידו הקודם הוא היה תמיד לוחם המשתתף בפעולות מבצעיות, ואילו בחטיבה 300, הוא
28 הוצב לשרת כנהג, שכל אחד אומר לו מה לעשות ומתייחס אליו בזלזול.

29
30 לדברי המיערער, מאז גיוסו לקבע, החל לסבול מלחצים יומיומיים רבים עקב תפקידו הנחות,
31 ועקב התנהגות המפקדים כלפיו, שהייתה נוקשה ובלתי מתפשרת, ולא כפי שהורגל בגדוד
32 הסיור המדברי, שם הייתה הרגשה כמו במשפחה.

33
34 עקב התחלת הקשיים והבעיות שנבעו מן הלחץ הנפשי, הועבר המיערער לאחר מספר חודשים
35 לתפקיד נהג במוצב "זרעית", וגם שם נתקל בנוקשות ובחוסר רגישות של המפקדים כלפיו,

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים
ע"ו 18-02-14560-2018 **ת.ד. 1000** נ' קצין התגמולים

24 מאי 2018

בדלתיים סגורות

- 1 שהתבטאה בהעדר רצון להתחשב בבקשותיו הנוגעות לשעות הפעילות וחופשות, ובהפגנת
2 ימדה קשוחה כלפיו בכל הנוגע למשמעת באופן שהוא חש תחושת ניצול, דהיינו, שהוא עובד
3 קשה מכולם.
- 4
- 5 המיעור גם חש דחוי, וסבל מהרגשה שצוחקים עליו ביחידה, והוא משמש מושא ללעג בקרב
6 האנשים שנסביבו, ובעיקר מצד חיילות שרבות מהן שירתו במוצב זה.
- 7
- 8 נוכח האמור, לא רצה המערער להמשיך ולשרת ביחידה, והחלו ויכוחים קשים עם מפקדיו,
9 לרבות עונשים ואיומים עליו שיכניסו אותו לכלא. רק עקב רצונו של המערער לשמור על כבוד
10 המשפחה, הוא המשיך לשרת, אך משהתגברו הלחצים מצד מפקדיו, ומן הסביבה המאיימת,
11 ולאחר שהמצב הפך להיות בלתי נסבל מבחינתו, החל הוא לסבול מבעיות נפשיות והחל
12 להתפרץ בזעם כלפי מפקדיו וכלפי הסובבים אותו עד שאושפז ביום 3.11.2001 במרכז בריאות
13 הנפש בטירת הכרמל, ונוכח ההתדרדרות הרבה במצבו הנפשי, הוא שוחרר מן השירות הצבאי
14 יל בסיס סעיף נפשי.
- 15
- 16 בסוף תצהירו מציין המערער, שבטרם גיוסו לצה"ל הוא לא סבל מבעיות נפשיות, שירת
17 כלוחם בגזרת עזה, גויס ללא מגבלות לשירות הקבע, אין בעיות נפשיות במשפחתו, הוא
18 מיעולם לא יעישן סמים ולא שתה אלכוהול.
- 19
- 20 בתמיכה לערעורו בפני וועדת הערעורים, הגיש המערער תצהיר נוסף מתאריך 3.5.2010, ובו
21 הוא מוסיף פרטים מסוימים מעבר לאלה שציין בתצהירו הקודם מיום 24.4.08.
- 22
- 23 כך, למשל, מציין המערער שבמהלך שירותו בגדוד הסיור המדברי, הוא נחשף למראות קשים
24 ביותר. המראה הקשה ביותר שהביא להחרפה במצבו הנפשי, אירע בהיותו עד למותם
25 ופציעתם של חבריו מהיחידה, שיצאו לפעילות מבצעית ועלו על מטען שהתפוצץ. לאחר
26 האירוע הקשה, בו איבד המערער כמה מחבריו ליחידה, נתקף הוא בחרדות ובדיכאון, והחל
27 לחוש רגשי אשמה קשים, מאחר והיה אמור לצאת לפעילות זו יחד עם חבריו, אך ברגע
28 האחרון החליף אותו אחד מחבריו שנפגע מן הכטען וקיפח את חייו.
- 29
- 30 המיעור חוזר ומציין, שלמרות פגיעה נפשית לא קלה ממנה סבל עקב האירועים הקשים
31 הנ"ל, הוא נמנע מלהביע רגשות, שכן חייל שנשבר נפשית מנודה בקרב לוחמי העדה שלו, וכן
32 יש בכך פגיעה בכבוד המשפחה.
- 33
- 34
- 35

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים
 ע"ו 18-02-14560 קצין התגמולים
 24 מאי 2018
בדלתיים סגורות

1
 2 באשר לתקופת שירותו בקבע במוצב "זרעית", מציין המערער בתצהירו מיום 3.5.10,
 3 שלתחושות הקשות שלו, ולבעיות שנבעו מן הלחץ הנפשי ולנוקשות שבה הוא נתקל מצד
 4 מפקדיו, וההרגשה כי צוחקים עליו ביחידה, התווספו גם מתחים ועימותים בתוך היחידה עם
 5 חיילים אחרים על רקע ועדתי ומוצאים שונים.
 6
 7 כמו כן מציין המערער, כפי שכבר ציין בתצהירו הקודם, שנוכח כל האמור הוא לא רצה
 8 להמשיך לשרת ביחידה, והחלו ויכוחים קשים עם מפקדיו, לרבות עונשים ואיומים שיכניסו
 9 אותו לכלא, ובשלב מסוים קיבלו בעיותיו הנפשיות ביטוי חיצוני בהתפרצויות זעם כלפי
 10 מפקדיו וכלפי הסובבים אותו.
 11
 12 בתצהירו זה הוסיף המערער, שהוא גם החל לסבול מהתקפי נתק שנמשכו מספר דקות בליווי
 13 מילים והתנהגות באופן שאינו מתאים ואינו מאורגן.
 14
 15 כב ביום 3.11.2001, כך מציין המערער בתצהירו זה, הוחרפה התמונה הקלינית שהתבטאה, בין
 16 היתר, בחשדנות מלווה במחשבות רדיפה, תחושת לעג מצד חיילי היחידה, דהיינו, שצוחקים
 17 עליו ומדברים עליו מאחורי גבו. המערער החל לסבול מתחושת דקירות בגבו, התנהגות בלתי
 18 מאורגנת, תוקפנות מילולית, לרבות איומים על הרג חיילים, קצינים ואנשי ממשלה. נוכח
 19 האמור, הועבר המערער לבית החולים "זיו" בצפת, שם אובחן לראשונה שהוא סובל מהתקף
 20 פסיכטי חריף וממחשבות שווא פרנואידיות, ואזי ניתן כנגדו צו אשפוז על-ידי הפסיכיאטר
 21 המחוזי הצבאי, והוא הועבר באותו יום למרכז בריאות הנפש בטירת הכרמל, ובהמשך שוחרר
 22 ביום 27.1.2002 מן השירות הצבאי בפרופיל 21.
 23
 24 המערער אינו עובד, מסתגר בבית ואינו מתפקד, סובל מבעיות נפשיות קשות, ומטופל
 25 תרופתית באופן קבוע.
 26
 27 המערער מפנה לכך, שביום 2.6.2008 צוין אצל רופאת המשפחה, כי הוא נמצא במעקב מזה
 28 שנה, ותואר כי הוא מרגיש מפוחד כל הזמן וחושב שהוא מאד חולה, ובבדיקה אובחן
 29 שהמערער סובל מדיכאון כרוני וחרדה עקב טראומה צבאית בעברו.
 30
 31 בבדיקה מיום 5.8.2008 הומלץ למערער על טיפול תרופתי ב"הלידול", "ארטן" ו"אסיבל",
 32 ובבדיקה נוספת מיום 23.11.2008, נמצאו סימנים חיוביים של פסיכוזה.
 33

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

24 מאי 2018

ע"ו 18-02-14560 נ' קצין התגמולים

בדלתיים סגורות

- 1 בתרשומות רפואית מיום 31.1.2009 נרשם על-ידי הרופא, שהייתה הפסקה ממושכת במעקב
 2 הרפואי בין השנים 2002 עד 2008, ואולם צוין, שהמערער המשיך ליטול ברציפות תרופות לפי
 3 המלצת הרופאה המטפלת, והומלץ לו על המשך טיפול תרופתי.
 4
 5 המיערער מוסיף ומציין, שטרם גיוסו לצה"ל הוא לא סבל מבעיות נפשיות, וגויס בפרופיל מלא
 6 לשירות כלוחם בגזרת עזה, וכן גויס ללא מגבלות לשירות הקבע, ואין אצלו נטייה משפחתית
 7 למחלה נפשית.
 8
 9 לטענת המיערער, לא יכולה להיות מחלוקת שהפגיעה הנפשית ממנה הוא סובל נגרמה אך ורק
 10 יקב האירועים הקשים שעבר במהלך השירות.
 11
 12 מטעם המיערער הוגש גם תצהירו של חאפז סואעד מיום 5.1.15, ששירת אף הוא בגדוד הסיוור . כג.
 13 המידברי ועבר מסלול של טירונות, אימון מתקדם, קורס מ"כים, והיה מפקד באחת הפלוגות
 14 המבצעיות של הגדוד בגזרת עזה, חאן-יונס ורפיח.
 15
 16 המצהיר מציין, כי במהלך תקופת שירותו בפלוגה, ביחד עם המיערער, השתתפו השניים
 17 כלוחמים בגזרה בפעילות מבצעית קשה ומסוכנת, שכללה מארבים, סיורים קבועים על גדר
 18 הגבול, השתתפות באירועים בהם נורתה אש על הסיורים והופעלו מטעני-צד על הכוחות. זכור
 19 למצהיר אירוע בו הופעל מטען-צד על כלי רכב של כוחותינו, ונהרג לוחם של הגדוד בשם אימן
 20 גדיר ז"ל מביר אל-מכסור, כמו כן זכור לו אירוע של היתקלות וירי בגבול רפית, בו נהרגו
 21 שלושה לוחמים של הגדוד, לרבות מפקד פלוגה אשרף מזריב ז"ל, חייל בשם חנא ז"ל מחיפה,
 22 ולוחם נוסף שאת שמו הוא אינו זוכר.
 23 מוסיף המצהיר, שכלוחמים בגזרה המסוכנת, ועקב האירועים בהם נפצעו ונהרגו לוחמים
 24 בגדוד, היו נתונים המצהיר והמערער, כמו גם שאר חיילי הפלוגה, במתח ובלחץ נפשי כבד.
 25
 26 תצהיר נוסף שהוגש, הינו של דוכאן מרעי, ששימש כמפקד פלוגת נהגים בחטיבה 300, ובין . כד.
 27 היתר היה אחראי על המיערער, שהיה בשירות קבע בתפקיד נהג רכבי סיור מבצעיים בגזרת
 28 החטיבה.
 29 בתצהיר נכתב, כי בתפקידו כנהג בט"שית בחטיבה 300 בגבול הצפון, במוצב "לימן" שעל גדר
 30 המיערכת, היה על המיערער לבצע סיורים רכובים על גדר המיערכת בגבול הצפון. ידוע למצהיר,
 31 כי הנהגים, ובהם המיערער, היו נתונים בלחץ רב כשהאויב נמצא מעבר לגבול, וקיים חשש
 32 תמידי מיארבי מחבלים, מטעני-צד, או התקפות של מחבלים על המוצב הקדמי. היו גם
 33 אירועים בגזרת החטיבה של ירי על סיורים ומוצבים, חדירות מחבלים, או מצבים של חשש
 34 מפני חדירות מחבלים.
 35

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

24 מאי 2018

ע"ו 18-02-14560 נ' קצין התגמולים

בדלתיים סגורות

1

2 ינקב אופי הפועילות בגבול הצפון, והצורך בהחזקת סיורים קבועים 24 שעות ביממה על גדר
3 הניערכת, נאלצו המפקדים להקפיד עם הנהגים על קיום נוהלים, ונאלצו להיות לעתים
4 קשוחים ותקיפים עם הנהגים, כדי שהפעילות המבצעית לא תיפגע. כל הנהגים, ובכללם
5 המיערער, עברו תקופת מיון קשה שכללה עניין של סיווג בטחוני.

6

7 ידוע למצהיר, כי במהלך שירותו בחטיבה נתקל המיערער בקשיים רבים, שנבעו הן מהעובדה
8 שהיה חייל מוסלמי יחיד במערכת שרובה חיילים ונהגים דרוזיים, והן מאופי העבודה הקשה
9 והלא פשוטה, והוא היה נתון בלחץ נפשי לא קל עקב העבודה המתוחה, המסוכנת והקשה
10 בגבול הצפון.

11

12 בשלב מסוים, כך כותב המצהיר, לא היה עוד המיערער מסוגל לשמש כנהג, והיה מעורב
13 בעימותים, ולכן נאלצו המפקדים להעבירו לתפקיד של נהג במוצב "זרעית", ושם שוב היו
14 למיערער קשיים ועימותים עם מפקדיו. זכור למצהיר, כי למיערער היו עימותים רבים עם
15 מפקדיו, וגם עם המצהיר עצמו, הן בתפקידו הראשון, והן לאחר העברתו ל"זרעית". בשלב
16 מסוים, החל המיערער לסבול מהתפרצויות זעם ובעיות נפשיות עד שאושפז והוצא מן היחידה.

17

18 המשיב ויתר על חקירתו הנגדית של המצהיר חאפו סואעד, שתצהירו הוגש ללא התנגדות. כה.

19

20 המיערער עצמו נחקר על-ידי באת כוח המשיב בחקירה נגדית בפני הוועדה, ואישר, בין היתר,
21 בתשובה לשאלה האם בסך הכל היה לו שירות טוב בגדוד הסיור המדברי, שהוא רצה להמשיך
22 ולהצליח.

23

24 המיערער גם מסר, שהאירוע שתיאר בסעיף 4 של תצהירו, דהיינו, שהוא איבד כמה מחבריו
25 ליחידה, ובין היתר, גם היה אירוע שבו היה צריך לצאת לפעילות יחד עם חבריו, אך ברגע
26 האחרון החליף אותו אחד מן החברים שנפגע מן המטען וקיפח את חייו, התרחש בשנת 2001,
27 כשבעה חודשים טרם שחרורו משמע, בתקופת שירותו הסדיר בגדוד הסיור המדברי. לא היו
28 ברשות המיערער תעודות לאימות האירוע, וכאשר נשאל מה שם החבר שהחליף אותו בסיור
29 ונהרג, השיב המיערער שהוא אינו זוכר את שמו.

30

31 בנוסף, גם נשמעה עדותו של מפקד פלוגת הנהגים בחטיבה 300, דוכאן מרעי, שהסביר כי כה.
32 תפקידו של המיערער היה אמנם נהג מנהלה, אך יש הבדל בין נהג מנהלה ביחידה עורפית לבין
33 נהג מנהלה בקו קדמי. נהג מנהלה ביחידה עורפית מוביל אוכל וציוד לוגיסטי, אבל נהג מנהלה
34 בקו קדמי הוא תפקיד מבצעי ביותר, כשהוא נוטל חלק בפעולות מבצעיות (עמ' 17 לפרוט').

35

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

24 מאי 2018

ע"ו 18-02-14560-14560 נ' קצין התגמולים

בדלתיים סגורות

- 1 באשר לטענת המערער בדבר איומים של המפקדים על החיילים, הסביר העד שהכוונה היא
 2 לכך שהמפקד אומר לנהג או לחייל, שאם לא יבצע את המשימה שמוטלת עליו, הוא ישלח
 3 לכלא, וכדבריו "זו לא תכנית כבקשתך" (עמ' 18 לפרוט').
 4
 5 באשר למוצב "זרעית", ציין העד שהמוצב ממוקם על גדר המערכת. כשטענה ב"כ המשיב בפני
 6 העד דוכאן מרעי, שבתקופה שהוא היה מפקדו של המערער, לאחר הנסיגה מלבנון, הגזרה
 7 הייתה שקטה יחסית, השיב העד כך, בעמ' 18 לפרוט':
 8
 9 ת. ממש לא. הנסיגה הייתה בשנת 2000, המצב היה יותר חמור לאחר
 10 הנסיגה. כשהיינו בלבנון הייתה לנו שליטה על מה שבפנים, וכשיצאנו
 11 מלבנון מבחינה מבצעית, המצב היה הרבה יותר קשה.
 12 ש. אני חוזרת. בשנת 2001 היו מתיחויות?
 13 ת. נכון. מאד.
 14 ש. ברור לי שאנו לא חיים בשוויץ, מתח בצפון זו השגרה. אבל לא היו
 15 מתיחויות מיוחדות באותה תקופה ב-2001.
 16 ת. לא מסכים. באותה תקופה, 2001, הייתה חטיפה בהר-דוב. אני בהר-דוב,
 17 החטיפה שלי בהר-דוב, זו אותה אוגדה, המתח היה פי שלוש.
 18 ש. על אילו מועדים אתה מדבר ב-2001?
 19 ת. לא זוכר חודשים. היה מתח מאד רציני.
 20 ש. באופן כללי, אתה לא זוכר לומר חודשים ספציפיים?
 21 ת. אני לא זוכר. אין לי פה את ההתרעות. מתח זה לא היום כן ומחר לא. עבודה
 22 מבצעית זה כל יום בבוקר. יש תדריך לכל משימה. יש התרעות שעוד דקה
 23 עומד לקרות משהו. אז לא נכון לומר שלא היה מתח."
 24
 25 בנוסף הסביר, שלגבי מוצב "לימן" קיימות שתי גזרות. גזרת החוף המחולקת גיאוגרפית לשני
 26 מקומות: חוף היס והגדר. סיור יום התקיים בחוף וסיור לילה היה בגדר.
 27
 28 כז. בחקירה החוזרת אישר העד דוכאן מרעי, שהחטיפה בהר-דוב הייתה במחצית שנת 2000,
 29 ובחמשך נשאל (עמ' 18 לפרוט'):
 30
 31 ש. האם נכון שבתקופה הזו, שבחצי שנה – שנתיים שלאחר החטיפה, היה
 32 ירי על סיורים בגזרה שלך ועל מוצבים בגזרתך, והיה חשש יום-יומי
 33 לחטיפות דומות כפי שהיה בגזרה שלו (צ"ל: שלך) בשנת 2006? זה לא עניין
 34 של חודשים, אלא תקופה."
 35

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים
 ע"ו 18-02-14560-14560 נ' קצין התגמולים **דבר יום**
 24 מאי 2018
בדלתיים סגורות

ועל כך השיב העד (עמ' 19 לפרוט'): :

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33

ת. עצם העובדה שהיתה חטיפה, אפשר לומר שהגזרה הייתה כל הזמן במתח, כל הזמן אירועים, ביום יום."

אחד מחברי הוועדה הציג לעד שאלה האם המערער היה תחת אש, ועל כך השיב העד (עמ' 19 לפרוט') :

"לא זוכר מה היה בתקופתו, אם היה תחת אש באותה תקופה. אבל עצם העבודה שלו, מבינים שהוא מצוי בגזרה מאד חמה, ועלול לקרות כל שניה דבר כל-שהוא."

כח. המומחה הרפואי מטעם הוועדה, ד"ר שלמה מנדלוביץ', נחקר ביום 28.3.2017 בחקירה נגדית על-ידי בא-כוח המערער, ואישר שאין מחלוקת שהמערער סובל מסכיזופרניה פרנואידיית.

המומחה גם אישר, ששירותו הסדיר של המערער – 1998 עד 2001 – היה שירות מלווה באירועים משמעותיים רבים ללוחם בגזרת עזה, סיפורי מטענים, ירי וסכנות חיים (עמ' 22 לפרוט').

כמו-כן, אישר המומחה, כי מדיווחו של המערער עולה, שבערך 4-7 חודשים טרם שחרורו, התרחש אירוע שהמומחה ייחס לו יותר משמעות, דהיינו – שהמערער התחלף עם חייל אחר, שיצא לפעילות, ובסופו של דבר אותו אדם נהרג בפעילות.

המומחה גם מסר בעדותו, כי על יסוד תצהיר המערער מיום 3.5.10, סעיף 9-8, מיפוי הזמנים של תחילת הקשיים אותם חווה המערער החל מאז הגיוס לקבע, ואין עדות על עימותים בתוך היחידה לפני שירות הקבע (עמ' 23 לפרוט'). גם אין עדות לירידה בתפקודו של המערער בתקופת שירות החובה, שאותו סיים המערער כחייל מתפקד.

כט. המומחה ציין במהלך עדותו (עמ' 24 לפרוט'), כי לדעתו הדיווחים של המערער, לפי סעיף 9 של תצהירו מיום 3.5.10, בדבר הלחצים שהופעלו עליו, וההרגשה שצוחקים עליו ביחידה, היו למעשה התחלתו של תהליך פסיכוטי מזדחל, דהיינו מחשבות שווא של יחס, וגם בעת בדיקת המומחה היו מחשבות שווא של יחס.

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

24 מאי 2018

ע"ו 02-18- [redacted] נ' קצין התגמולים

בדלתיים סגורות

1 כמיו כן, אמר המומחה בעדותו זו, "עיקר הטיעון שעמד בפני חוות הדעת היה שהעורר אינו
2 תולה את ההתדרדרות במצבו באירוע טראומטי זה או אחר, שהוא בסדר גודל שיש בו כדי
3 להחשיד לקיומה של תסמונת פוסט-טראומתית" (עמ' 24 לפרוט').

4
5 לפיכך, מסיביר המומחה, שמה שנכתב בחוות-דעתו נועד להסביר שהאירועים הטראומטיים,
6 שהיו כביכול שבעה חודשים טרם אשפוזו, משמיע עוד בעת היותו בשירות החובה, לא נחשבו
7 על-ידי המערער עצמו כגורם להתדרדרות במצבו (עמ' 25 רישא לפרוט').

8
9 המומחה הוסיף, שכאשר שאל את המערער לגבי זיכרונות קשים, ציין בפניו המערער שני
10 זיכרונות: האחד, זיכרון בדבר חייל הרוג בשם ג'ורג', והוא לא ידע לתת פרטים נוספים,
11 וזיכרון נוסף בדבר מותו של איימן גדיר. ואולם, כך מוסר המומחה בעדותו, מותו של גדיר
12 אירע שנתיים לאחר שחרורו של המערער מן הצבא, כך שמדובר בתקופת זמן שונה לחלוטין.

13
14 המומחה נשאל האם מי שמוצב לראשונה בחייו לשרת על הגבול, עם חשש לחטיפה, עם ירי
15 על מוצב "זרעית", עם חשש למטעני חבלה, האם זה כשלעצמו אובייקטיבית מצב שיכול
16 להביא לפחד ולחץ אצל אדם המבצע תפקיד זה (עמ' 25 לפרוט') ועל כך השיב המומחה:
17 "השירות הצבאי מהווה גורם דחק, ובכלל זה שירות בגבול פעיל שמוצבים בו מאות אם לא
18 אלפי אנשים" (עמ' 26 לפרוט').

19
20 בפני המומחה גם הוצג מאמר שלו ושל שני פסיכיאטרים נוספים שפורסם בנובמבר 2001
21 (מב/1). ד"ר שלמה מנדלוביץ' נשאל, האם הוא מאשר שחלק מהשקפתו הרפואית היא, כי
22 מצב של בעיות והסתגלות מבחינה רפואית, יכול לגרום לפריצה או להופעה של סכיזופרניה.
23 המומחה השיב, שאכן אלה הדברים שכתב לפני כ-16 שנה, וכי מאז "עברו הרבה מים בחקר
24 הסכיזופרניה".

25
26 לדבריו, על מנת שהדבר יבוא לכלל ביטוי, אמורים למצוא גם הסתמנות שמבטאת מאמצי
27 דחק קיצוניים. כלומר הסתמנות הקשורה, או להפרעת הסתגלות, או לדיכאון, או לירידה
28 תפקודית, או לתסמינים של ניתוק המופיעים במסגרת זמן תואמת למאמצי הדחק.

29
30 לדעת המומחה, במקרה שבפנינו ההסתמנות הראשונה המרכזית, המופיעה גם בזמן בדיקתו
31 בחדר המיון וקבלתו באשפוז, היא הסתמנות פסיכוטית שאיננה מבטאת מהלך שהדחק הוא
32 המרכזי בו, אלא מבטאת מצב שבו קיימת הזדחלות ולאחר מכן פריצת מחלת נפש פסיכוטית
33 מסוג סכיזופרניה.

34

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים
 ע"ו 14560-02-18 נ' קצין התגמולים [REDACTED]

24 מאי 2018

בדלתיים סגורות

- 1 לדברי ד"ר שלמה מנדלוביץ', הדבר המרכזי העולה מן המאמר מב/1 הוא שאם קיימות
 2 הסתמנויות כאלה, והן אינן זוכות לתשומת לב כי אז עלולה להיות החמרה במצב.
 3 במקרה של המיערער, כך מעיד המומחה, לא היו לו תלונות קודמות למערכת הבריאות. על
 4 בסיס הדיווחים בקבלתו לחדר המיון, דיווחים המדברים על פריצה של הסתמנויות פסיכוטיות
 5 – אין בכך משום החמרה.
 6
 7 מוסיף המומחה, שכאשר מדובר בסכיזופרניה הנגרמת עקב מצבי דחק, המבנה של תחילת
 8 המחלה הוא מבנה של הפרעת דחק לצורותיה השונות, ולאחר מכן פריצת סכיזופרניה.
 9 במקרה של המיערער, התקופה הראשונה אינה קיימת, אין כל תיעוד רפואי על כך והמיערער
 10 יעצמו אינו מדווח על כך.
 11
 12 הדברים שהמיערער מדווח עליהם הם דברים פרודרומליים, ככל שהם קיימים, הנמצאים
 13 בספקטרום הפסיכוטי ולא בספקטרום של הפרעת הסתגלות (עמ' 27 לפרוט').
 14
 15 המומחה נשאל: האם האירוע שבו נהרג חבר שיצא לסיור במקומו, היה אותו אירוע טראומתי
 16 שגרם לפגיעה מסוימת, ולכך הצטרפו הקשיים המשולבים בתקופת שירותו בגבול הצפון
 17 בחטיבה 300? על כך השיב המומחה, שהטראומתיות של אירוע נבחנת בהיבט הפסיכיאטרי,
 18 דרך הופעה של סימפטומים הקשורים לאירוע טראומתי.
 19
 20 סימפטומים אלה, ככל שהם מגיעים לכלל הפרעה, מגיעים ל-PTSD, ולפעמים הם אינם
 21 מגיעים להפרעה כלשהי, ואילו המיערער, כך לדעת המומחה, נקי לחלוטין מתסמינים אלה,
 22 בין אם כולם, ובין אם חלקם. אין למיערער הימנעויות, שכן לאחר האירוע הטראומתי הוא
 23 המשיך לתפקד כרגיל.
 24 הטראומתיות של אירוע שיש לו אימפקט על הנפש נבחן לפי הופעת תסמינים הקשורים
 25 לאירוע טראומתי, ויש להם קריטריונים ברורים, תסמינים אלה חסרים אצל המיערער גם
 26 בתקופה של האירוע, וגם בתקופה שלאחר האירוע.
 27
 28 המומחה נשאל עוד: האם יכול להיות שלמיערער, בהיותו ילד מפונק, הצעיר מבין אחיו, יש
 29 פגיעות או רגישות מסוימת או גולגולת דקה, והאם יש קשר ישיר בין פגיעות לבין התפרצות
 30 סכיזופרניה? על כך השיב המומחה בחיוב (עמ' 28 לפרוט').
 31
 32 המומחה נשאל עוד האם נכון שלפי המאמר ידוע כיום שמצבים טראומטיים, לאו דווקא
 33 ברמות גבוהות, יכולים לגרום לפריצת סכיזופרניה ועל כך השיב המומחה בחיוב, ולגבי מתח
 34 נפשי מתמשך השיב: "זה תלוי באיזו עוצמה" (עמ' 28 לפרוט').
 35

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

24 מאי 2018

ע"ו 18-02-14560-18 קצין התגמולים

בדלתיים סגורות

- 1 בהמשך דבריו אמר המומחה, שבהתאם למאמר קיימת משוואה ובתוכה שני אלמנטים
 2 מרכזיים: פגיעותו של חייל ומערכת הלחצים המופעלת עליו. תנאים כאלה, כך העיד
 3 המומחה, כשהם נחווים על ידי אדם בעל פגיעות לסכיזופרניה עלולים להסתיים לא רק
 4 בתגובת הסתגלות, אלא להגיע לכלל פסיכוזה (נעמי 29 לפרוט', ש' 6-3).
- 5
 6 עניין הפגיעות, כך ציין המומחה נבדק בפרמטרים שונים עוד טרם גיוסו של המערער.
 7 הפגיעות הגבוהה ביותר נובעת מאלמנט התורשה, ודבר זה אינו קיים כלל אצל המערער.
 8 בנוסף, בטרם עבר המערער מתפקידו בשירות החובה לתפקידו בשירות הקבע, הוא עבר שוב
 9 מיונים קפדניים כעולה מתצהיר מפקדו מר דוכאן מרעי.
- 10
 11 לדעת המומחה הרפואי, מתייחס המאמר לאותם חיילים הסובלים מפגיעות, גולגולת דקה, לג.
 12 אך המערער איננו עונה על קריטריון זה. המערער עבר מערכת סינון צה"לי, התגייס לגדוד
 13 קרבי, נקבע לו פרופיל 97, הוא שירת שנתיים בגדוד הסיור הבדווי שהוא גדוד חי"ר לכל דבר,
 14 ומדובר בגדוד מאד קרבי.
- 15
 16 לטעמו של המומחה, אין כל סבירות לטענה לפיה סובל המערער מגולגולת דקה לאחר ששירת
 17 שנתיים בשירות קרבי ללא דופי (נעמי 29 לפרוט', ש' 18-12).
- 18
 19 המומחה נשאל בין היתר לגבי מועד תחילת התסמינים וכן נשאל האם הוא רואה בתקופת לד.
 20 שירות החובה מעין פרודרום למחלה: על כך השיב המומחה, שהדיווחים שהוא ראה על
 21 תסמינים מתחילים רק מתקופת שירות הקבע, אם כי המערער אמר לו בבדיקה שהתסמינים
 22 החלו עוד בתקופת שירות החובה, אך לכך אין עדויות (נעמי 29 לפרוט').
- 23
 24 המומחה חזר במהלך עדותו על כך שהמאמר מב/1 מתמקד במערכת היחסים שבין הפגיעות לה.
 25 ליעוצות הדחק, ולטעמו עניין הפגיעות אינו רלוונטי במקרה של המערער, ולכן לדעתו, המאמר
 26 מב/1, רק מוחזק את עמדתו, וכדבריו: "אני מדגיש מבחינתי, אם להסתמך על המאמר, אני
 27 לא חושב שמשוואת הפגיעות והלחץ יכולה להבהיר את פריצתה של הסכיזופרניה... גם לא
 28 החמירה. אם עניין הגולגולת הדקה לא קיים – הוא לא מחמיר" (נעמי 29 לפרוט', ש' 33-30).
- 29
 30 לבסוף, כשנשאל המומחה האם קיימת סמיכות זמנים קרובה בין המועד בו עבר המערער
 31 לתפקיד החדש לבין פריצת המחלה, השיב המומחה שיש פרק זמן של שלושה חודשים בין
 32 המעבר של המערער לשירות קבע לבין אשפוז.
- 33
 34 לאחר שהוגשו טיעוניהם בכתב של באי כוח הצדדים ניתן פסק דינה של הוועדה. לו.
 35

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

24 מאי 2018

ע"ו 14560-02-18 נ' קצין התגמולים

בדלתיים סגורות

1 בהתייחס לאירוע שבו הוחלף המערער על ידי חבר שיצא במקומו לפעילות מבצעית, ונהרג
2 כשמיטען התפוצץ, ציינה הוועדה, שבחקירתו הנגדית לא ידע המערער לנקוב בשמו של אותו
3 חבר, ולכן קשה לדעת אם סיפור ההחלפה של החבר הוא סיפור אמיתי, או פרי דמיון של מי
4 שסובל מתעתועי נפש.

5
6 עוד ציינה הוועדה, שחקירתו הנגדית של המערער לא היה בה כדי להועיל, הואיל וניתן
7 להתרשם שהעד מתקשה בהבנת השאלות, השיב בקושי את אשר השיב, ולעיתים התבלבל
8 מיחמת מיצבו הנפשי.

9
10 לדעת הוועדה "נותרת בעינה במלוא עוזה שאלת הקשר הסיבתי בין אותו מצב נפשי
11 סכיזופרני לבין תנאי השירות" (עמ' 1 בפסק הדין, ש' 24-25).

12
13 בהתייחס לחקירתו הנגדית של מפקד פלוגת הנהגים בה שירת המערער לאורך הגבול הצפוני
14 (חטיבה 300), העד דוכאן מרעי, כתבה הוועדה, שחקירתו הנגדית של עד זה לא הוסיפה הרבה
15 על הידוע, שכן העד לא יכול לזכור אירוע קונקרטי בו מצא המערער את עצמו בסכנת חיים,
16 או תחת אש.

17
18 הוועדה קובעת, שלא הוכח בענייננו אירוע חריג, מסכן חיים או בריאות, בו היה מעורב
19 המערער עצמו. יחד עם זאת, מציינת הוועדה, כי העד מרעי הדגיש את תנאי המתח שהיו
20 כרוכים בשירותו של המערער שלא היה נהג עורפקי, כי אם נהג בקו מבצעי, וככזה היה חשוף
21 למתח הנמשך הכרוך מטבעו בשירות בגזרה.

22
23 הוועדה ציינה, כי היא מוכנה לקבל את דברי העד מרעי לפיהם מדובר היה בתקופה מתוחה,
24 אך אין להתעלם מכך כי שירותו של המערער היה בתפקיד נהג מנהלה המוליך ציוד, ונראה
25 כי יש מידה של הפרזה, לדעת הוועדה, בתיאור המתח שנגע לשירותו של המערער עצמו, אם
26 כי התקופה בכללותה הייתה אכן מתוחה מבחינת הדריכות המבצעית המתחייבת באותה
27 גזרה (עמ' 3 בפסק הדין).

28
29 בהתייחס לתצהירו של חאפז סואעד (שלא נחקר על תצהירו) קובעת הוועדה, שגם בתצהיר
30 זה אין כדי לשנות מקביעתה של הוועדה שלא הוכח אירוע חריג מסכן חיים או בריאות בו
31 היה מעורב המערער עצמו, ולא כל שכן – אין מדובר בסמיכות זמנים להתפרצות מחלתו. לכן,
32 הרלוונטיות של תקופת שירות זו (גדוד הסיור המדברי בגזרת עזה), פחותה במה שקשור
33 לאומדן הקשר הסיבתי להתפרצות מחלתו של המערער.

34 ניתן גם לקבוע, כך כותבת הוועדה, שתקופת שירות זו לא הותירה אצל המערער תסמיני דחק.

35

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

24 מאי 2018

ע"ו 14560-02-18 נ' קצין התגמולים

בדלתיים סגורות

- 1 לאחר שסקרה הוועדה את חוות הדעת שהוגשו מטעם מומחי הצדדים (ד"ר פ. וייל מטעם
 2 המערער וד"ר אמיר בן אפרים מטעם המשיב), מציינת הוועדה, כי במקרה זה ניתן לחסוך את
 3 הדיון הרפואי העקרוני בשאלה האם סטרס עשוי לשמש כטריגר אפשרי מוכר להתפרצות
 4 סכיזופרניה.
 5
 6 מומחה המשיב עצמו מציין, שהוא הכיר בכך במקרים המתאימים.
 7
 8 כותבת הוועדה, כי מעדות מומחה בית המשפט עולה, שהוא לא שולל שסטרוס ניכר לאורך
 9 תקופה עשוי שיהא מקושר לעיתים למחלת הסכיזופרניה. לכן, כך כותבת הוועדה, זכאי
 10 המערער ליהנות מן ההנחה שהקשר הסיבתי הרפואי הפוטנציאלי בין סטרס לסכיזופרניה
 11 יכול ויתקיים.
 12
 13 השאלה במקרה נשוא הדיון היא האם קשר כזה התקיים בענייננו בפועל?
 14
 15 מוסיפה הוועדה, כי לעובדה שבשירות צבאי קרבי עסקינן, עם תקופות של מתח ולרבות גם
 16 במועד בו התפרצה המחלה – יש רלוונטיות, ואולם, לטעמה של הוועדה, אין המדובר בנתון
 17 קונקלוסיבי, אלא נתון שנפקותו צריך שתיבחן ממקרה למקרה על נסיבותיו, וממערער
 18 למערער על נתוניו. מחלת הסכיזופרניה, כך מציינת הוועדה, תוקפת בעיקר עד העשור השלישי
 19 לחיים, ושיעורה בקרב המשרתים הוא כשיעורה בקרב כלל האוכלוסייה – בערך אחוז אחד.
 20
 21 לכן, סבורה הוועדה, שאין די לומר כי הסכיזופרניה פרצה במהלך השירות, אף אם מדובר
 22 בשירות קרבי.
 23 הוועדה כותבת, שבענייננו ראוי היה שסוגיה זו תיבחן על ידי מומחה אובייקטיבי, ולכן מינתה
 24 הוועדה את ד"ר שלמה מנדלוביץ' כמומחה מטעמה, שנחקר לבקשת ב"כ המערער (מומחי
 25 הצדדים לא נחקרו).
 26
 27 במהלך סקירת חוות דעתו של המומחה הרפואי מטעם הוועדה, מפנה הוועדה, בין יתר
 28 הדברים, לדבריו של המומחה, שציין כי ברישומי שירותו של המערער בתקופת היותו בשירות
 29 קבע (ההתפרצות הפסיכוטית הייתה כשלושה חודשים לאחר גיוסו לקבע), אין כל אזכור
 30 לסימפטומים המקובלים לאירועי דחק (סימפטומים של ניתוק, או סימפטומים פוסט
 31 טראומתיים).
 32
 33 כמו כן, בפרק הזמן בו מדובר שוחרר המערער משירות החובה במועד, וגויס שוב וביזמתו
 34 לשירות מילואים בתנאי קבע כנהג בצפון. הסבירות כי מהלך זה ילווה בהסתמנות דחק
 35 משיעורית, היא, בלשון המעטה, נמוכה.

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים
 ע"ו 18-14560-02 נ' קצין התגמולים [REDACTED] נ' קצין התגמולים
 24 מאי 2018
בדלתיים סגורות

1
 2 כמו כן הפנתה הוועדה לדברי המומחה הרפואי, שגם הרישומים מאשפוזו של המערער
 3 בנובמבר 2001 במרכז לבריאות הנפש טירת הכרמל, מדגישים את פריצתה הפתאומית של
 4 המחלה, ואינם מאזכרים סימפטומים מתמשכים, או כאלה הקשורים לאירועי דחק.
 5
 6 אמנם מיומחה הוועדה ציין, כי סכיזופרניה אינה נתפסת בדרך כלל כמחלה הנגרמת ממצבים
 7 טראומטיים, אלא היא בעלת פוטנציאל להחמרה בגין מצבים כאלה. אולם, מחקירתו הנגדית
 8 של המיומחה עלה, כי הוא אינו שולל נחרצות אפשרות לפריצת סכיזופרניה מעיקרא, עקב
 9 תקופת סטרס נמשכת עוצמתית במיוחד (נמ" 27 לפרוט').
 10
 11 למרכיבים סביבתיים יש לעיתים משמעות רבה לפרוץ המחלה, אך על מנת שהדבר יבוא לידי
 12 ביטוי יש למצוא הסתמנות שמבטאת מאמצי דחק קיצוניים, כלומר, קשורה להפרעת
 13 הסתגלות, או דיכאון, או ירידה תפקודית, או תסמיני ניתוק המופיעים במסגרת זמן התואמת
 14 למאמצי הדחק.
 15 לטעמו של המומחה, ההקשרים שעושה המומחה מטעם המערער, ד"ר פרדריק וייל, בין
 16 התכנים הפסיכויטיים שביטא המערער (נפחדים מדם, זיכרונות על פצועים ופחד משחיטת
 17 כבש), לבין טראומות בעת השירות הצבאי הם בעלי עניין קליני מובהק, אך הקשר הסיבתי
 18 בין המצב הפסיכויטי לבין הטראומות הוא בעל סבירות נמוכה, שכן למרות קיום תסמינים
 19 פוסט טראומטיים, לא התרשם המומחה הרפואי שיש בהם בולטות ולמעשה יש רק רישום
 20 של רופא המשפחה מיום 2.6.08, בו נרשם שלטענת המערער הוא עבר טראומה בתקופת
 21 שירותו הצבאי וצוין שהוא במעקב פסיכיאטר עקב חרדה בגין טראומה צבאית (בעברו).
 22
 23 יחד עם זאת, במפגש זה האבחנה שניתנה היא דיכאון פסיכויטי ואין ציון של הסימפטומים
 24 הפוסט טראומטיים של אותה "טראומה צבאית".
 25
 26 הוועדה מציינת, שדבריו אלה של המומחה הרפואי מקובלים עליה. רכיב תורשתי יכול אולי
 27 להוות גורם סיכון סטטיסטי מוגבר לפרוץ סכיזופרניה, אך בסופו של דבר המשמעות היא
 28 שמדובר בבעל גולגולת דקה, ונותרת השאלה האם השירות הצבאי היווה טריגר שמימש את
 29 הסיכון המוגבר, או שמא מדובר בהתפרצות המחלה בתקופת השירות, אך לא עקב השירות.
 30
 31 לדעת המומחה הרפואי בהעדר קשר סביר כזה, לא ניתן לבסס במקרה נשוא הדיון קשר
 32 סיבתי בין אירועי הטראומה לבין גרימת המחלה, וגם הטענה שהיה בשירות כדי להחמיר את
 33 מצב המערער – אינה טענה סבירה.
 34

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

24 מאי 2018

ע"ו 18-02-14560 קצין התגמולים

בדלתיים סגורות

- 1 ככיו כן ניציין המומחה, שבשבועות שקדמו לאשפוז המיערער מנובמבר 2001, דיווח המיערער
 2 ונצמו שגורם הדחק המרכזי מולו עמד היו תנאי שירותו, ולא אירועים טראומטיים חריגים.
 3 המיערער גם העיד אודות משמעת קשוחה, נוקשות, חוסר רגישות, והעדר רצון של מפקדים
 4 להיענות לבקשותיו, אך אין לראות בכך משום גורם להחמרה.
 5
- 6 מ.ד. הוועדה מעירה, שעניין אחרון זה רלוונטי גם ליסוד הסובייקטיבי של אומדן הקשר הסיבתי
 7 הרפואי אצל המיערער ספציפית, ועשוי שיהא רלוונטי גם ליסוד האובייקטיבי שעניינו
 8 בסיבתיות המשפטית, שכן עצם השירות במסגרת הירארכית, על הנובע ממנה, אינה מקימה
 9 את היסוד האובייקטיבי (עמ' 14 לפסק הדין).
 10
- 11 מ.ה. הוועדה מוסיפה, שהמומחה הרפואי ציין בעדותו, שהמיערער עצמו אינו תולה את
 12 ההתדרדרות במצבו, הן לפני גיוסו לקבע והן לאחריו, באירוע טראומטי זה או אחר, ובוודאי
 13 אין סימפטומים שמחשידים בתסמונת פוסט טראומטית. גם באשר לתלונותיו של המיערער
 14 בתצהירו מיום 3.5.2010, לפיו הוא שוזר את תחילת הלחצים שהופעלו עליו עם ההרגשה
 15 שצוחקים עליו ביחידה, סבור המומחה שתחושה זו יש בה משום התחלת תהליך פסיכוטי
 16 מזדחל, דהיינו, הופעת מחשבות שווא של רדיפה ויחס.
 17
- 18 הוועדה מעירה, כי נקודה זו משמעותית אף בעיניה, שכן לא אחת התפרצות פסיכוטית סוערת
 19 כתוצאה מסכיזופרניה מלווה במחשבות שווא, הפוללות גם דמיונות בדבר רדיפה, או לעג
 20 סביבתי שלא היו ולא נבראו, או שהוצאו מכל פרופרציה, ומחשבות השווא יכולות להיות גם
 21 מושלכות לאחור במימד הזמן. לכן, העובדה שהמיערער מייחס בתצהירו לסביבתו בשירות
 22 החובה או בקבע, אי-השתלבות חברתית, או לעג, יכולה להיות דמיון המושלך לאחור
 23 כשהמיערער כבר במצב פסיכוטי, או סכיזופרני, או פרודרום שנובע מהתפרצות המחלה
 24 במהלך השירות, אך לא בהכרח עקב השירות.
 25
- 26 מו. באשר למכתב מיום 2.11.01 (יום לפני ההתפרצות הפסיכוטית החריפה), שצורף לסיכומי
 27 המיערער, ולפיו איים המיערער על חיילות וחיללים שידאג לכך שישלמו על שצוחקים עליו ועל
 28 מראהו, סבורה הוועדה, שעניין זה אינו מלמד על כך שהיה מי שצחק על המיערער ועל מראהו,
 29 אלא שכך דימה המיערער לחשוב עקב תחילת מחלתו, ואין מקום לקבל את טענת המיערער
 30 שכך אכן היה, ושמדובר בטענת אמת, רק משום שהמיערער לא נחקר על טענות אלה. ממילא
 31 ניכר היה גם שהמיערער התקשה בחקירה, ואף אין טעם לחקור את המיערער על טענה שהוא
 32 האמין סובייקטיבית באמתותה מפאת מחשבות שווא.
 33

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

24 מאי 2018

ע"ו 14560-02-18 נ' קצין התגמולים

בדלתיים סגורות

1 גם מר דוכאן מרעי לא טען בתצהירו שהמערער היה מושא ללעג או לנידוי, אלא רק טען שהיו
2 למערער קשיים בפן החברתי, הואיל והיה חייל מוסלמי יחיד במערכת שרובה חיילים ונהגים
3 דרוזים.

4
5 הוועדה גם מפנה לכך, שהמומחה התרשם כי האירועים הטראומטיים שהיו 4-7 חודשים טרם
6 אשפוזו של המערער (עוד בזמן שהיה בשירות חובה), לא נתפסו אצל המערער עצמו כגורם
7 להתדרדרות במצבו.

8
9 כמו כן מציינת הוועדה, שהמומחה אישר ששירות צבאי מהווה גורם דחק, לרבות שירות
10 בגבול פעיל בטחוני כפי שהיה עם המערער, וכן לא שלל שתקופת דחק נמשכת עשויה להיחשב
11 כגורם לפריצת הסכיזופרניה, אך על מנת שניתן יהיה להתייחס למרכיבים סביבתיים
12 כגורמים לפרוץ המחלה יש למצוא הסתמנות הנובעת ממאמצי דחק קיצוניים, כזו הקשורה
13 להפרעת הסתגלות, דיכאון, ירידה תפקודית, או תסמיני ניתוק המופיעים בסמיכות זמנים
14 למאמצי הדחק.

15
16 ואולם, בענייננו ההסתמנות הקלינית הראשונה המרכזית המופיעה בעת בדיקתו של המערער
17 במיין וקבלתו לאשפוז בנובמבר 2001, היא הסתמנות פסיכוטית שאינה מבטאת מהלך
18 שהסטרס הוא מרכזי בו, אלא מצב שבו יש לכל היותר "הזדחלות" סמויה סכיזופרנית ולאחר
19 מכן פריצת מחלת נפש פסיכוטית סכיזופרנית.

20
21 מוסיפה הוועדה, שהמומחה אישר שסביר מאד שמה שמתאר המערער כמה שהחל שבעה
22 חודשים טרם אשפוזו (עוד בזמן שירות החובה) הוא פרודרוס, זאת בהנחה שהמערער אכן
23 החל לסבול כבר בתקופה זו (ושלא ייחס את הדברים לאחור כמחשבות שווא כשהתפרץ אצלו
24 ההתקף בנובמבר 2001).

25
26 הוועדה מציינת, כי חיזוק לכך שגם לשיטת המומחה אין המדובר בחוסר אפשרות להכיר
27 באופן גורף בתקופת סטרס נמשך כגורם לסכיזופרניה, ניתן למצוא בעדות המומחה בעמ' 27
28 סיפא לפרוט'. שם ציין המומחה שאין המדובר במצב של שחור או לבן:

29
30 **"לא שאלה של יש השפעה או אין. השאלה היא של משקלות וסבירות".**

31
32 עוד מציינת הוועדה, כי לדברי המומחה כשמדובר בסכיזופרניה מחמת מצבי דחק מתבטאת
33 תחילת המחלה בהפרעת דחק לצורתיה, ולאחר מכן פורצת הסכיזופרניה, ואילו במקרה של
34 המערער התקופה הראשונה אינה קיימת, אין על כך כל תיעוד, והמערער אינו סובל מתסמיני
35 דחק, בוודאי לא כאלה שהגיעו ל-PTSD. לכן, למרות שלא נעלם מן המומחה כי הקשר

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

24 מאי 2018

ע"ו 14560-02-18 נ' קצין התגמולים

בדלתיים סגורות

- 1 הסיבתי הנבחן אינו ל- PTSD אלא לסכיזופרניה, הרי שיש רלוונטיות לדברים ונחלשת מאד
2 האפשרות של סכיזופרניה עקב דחק.
- 3
- 4 מוסיפה הוועדה, שהמומחה הרפואי היה ער לכך שאין תיק רפואי מתקופת שירות החובה של
5 המיערער, אך הוועדה סבורה שאין לקבל כי נגרם למערער במקרה זה נזק ראייתי, שהרי
6 המיערער עצמו טען כי לא פנה בתקופת שירות החובה בתלונה למרפאה, שכן לטענת המיערער
7 חייל הנשבר נפשית בקרב לוחמי עדתו היה מנודה והדבר היה פוגע בכבוד המשפחה.
- 8
- 9 מכל מקום מציינת הוועדה, שגם אילו אותר התיק הרפואי, לא הייתה עולה ממנו כל תלונה
10 או אינדיקציה לבעיה בתחום הנפשי, וממילא אין נזק ראייתי. מאידך גיסא, כך מציינת
11 הוועדה, אילו סבל המיערער בתקופת שירות החובה, או במעבר שבינו לשירות הקבע, מתחושת
12 דחק משמעותית רציפה ונמשכת (היכולה לגרום פוטנציאלית להתפרצות סכיזופרניה), אכן
13 היה הדבר אמור ליתן סימנים לירידה בתפקוד שמהם לא יכולה הייתה סביבתו להתעלם,
14 והיה אף ניתן למצוא את ביטויים של סימפטומים כאלה בתיק הרפואי או האישי לפחות
15 מתקופת גיוסו לקבע בשלושת החודשים שקדמו להתפרצות הפסיכוטית.
- 16
- 17 תסמיני דחק משמעותיים כאלה לא יכולים היו לעבור מבלי שיתנו ביטוי בתפקודו של
18 המיערער, וספק אם היה נמצא כשיר לשירות קבע, לא כל שכן בגבול הצפון בתקופה של
19 אירועים ביטחוניים.
- 20
- 21 כותבת הוועדה, שלא ניתן להסתפק בתיאור של התפרצויות וקושי בשירות עקב העברת
22 המיערער למוצב "זרעית", על מנת להסיק מכך על סטרס עוצמתי, שהרי ייתכן והיו אלה
23 דווקא תסמיני הפרודרום, בבחינת ראשית מחלתו ולא כתגובת דחק.
- 24
- 25 הוועדה מוכנה לקבל את גרסת המיערער, שבתקופת שירותו הוא נחשף לפעילות מבצעית
26 שוטפת ולאירועים ביטחוניים, וכי שלושת חודשי שירותו בקבע בגבול הצפון, היו בתקופה
27 ביטחונית מתוחה, כעולה מדברי העד דוכאן מרעי.
- 28
- 29 הוועדה אף מאשרת, שהיא עצמה קבעה בעבר שלא נדרש דווקא אירוע חריג, אלא די בתקופה
30 מתוחה באופן ממשי כדי להקים את היסוד האובייקטיבי, ופוטנציאלית – גם יסוד הגרימה
31 הרפואית להתפרצות סכיזופרניה (כשיש סמיכות זמנים).
- 32
- 33 אך השאלה האם הפך הפוטנציאלי לאקטואלי, והוא אשר גרם להתפרצות, תלויה לא רק
34 בסמיכות הזמנים ובקיום תקופה מתוחה (ואלה נתונים רלוונטיים), אלא יש צורך בתשובה

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

24 מאי 2018

ע"ו 18-02-14560 נ' קצין התגמולים

בדלתיים סגורות

- 1 לשאלה נוספת: האם תנאי השירות בתקופה המתוחה התבטאו בפועל אצל המערער עצמו,
2 ולא רק פוטנציאלית, בסטרס ניכר סובייקטיבי לאורך זמן?
3
- 4 הוועדה מציינת שלא קל להשיב לשאלה זו, שכן היא נוגעת לאומדן הקשר הסיבתי
5 הסובייקטיבי-רפואי. לוחמים שונים, כך מסבירה הוועדה, מגיבים אחרת לאירועים
6 ביטחוניים שוטפים, ולא אצל כולם מתרגמת תקופה מעין זו לסטרס סובייקטיבי בעצמה
7 ניכרת.
- 8 ההשפעה שונה אצל כל אדם ולוחמים ששירתו באותו מוצב עצמו יכול ויעבדו בצורה שונה
9 את התקופה המתוחה.
- 10
- 11 נא. מציינת הוועדה, כי ניתוחו של המומחה הרפואי, שסייע לה במענה לשאלה זו, מקובל עליה,
12 מתייחס להשפעה על המערער עצמו, על נתוניו הסובייקטיביים בפן הנפשי, כעולה ממכלול
13 הנתונים, לכן, מוגבלת התועלת שבהפניה למקרים אחרים, לרבות כאלה בהם הכירה הוועדה
14 בתקופה מתוחה, ככזו שהביאה לפרוץ הסכיזופרניה שבאה בסמיכות זמנים.
- 15
- 16 נב. עוד מציינת הוועדה, כי המומחה הרפואי נטה לשלול לגבי המערער אפשרות של גולגולת דקה,
17 שכן הרקע התורשתי – אינו בנמצא, ואת שירותו בגדוד המדברי כלוחם בגדול חי"ר קרבי,
18 ביצע המערער בהצלחה, ונמצא כשיר לגיוס לקבע בגבול הצפון. נוכח כל אלה הנטייה היא
19 לשלול קיומה של גולגולת דקה אצל המערער, גם אם ככלל נכון הוא שבעלי גולגולת דקה יהיו
20 פגיעים יותר, אך הדבר צריך להיבדק באופן פרטני.
- 21
- 22 כמו כן ציינה הוועדה, שבענייננו לא ניתן לדבר על החמרה עקב השירות, שהרי אין למערער
23 ועבר נפשי, בטרם התפרצה אצלו מחלת הסכיזופרניה בנובמבר 2001.
- 24
- 25 נג. הוועדה הפנתה לפסיקה, לפיה יש חשיבות לחוות דעתו של מומחה מטעם בית המשפט. בית
26 המשפט אמנם אינו חייב לאמץ את חוות דעתו של המומחה, ויכול הוא להתערב במסקנותיה,
27 אך לשם כך נדרשת סיבה טובה, ובמקרה שבפנינו, כך כותבת הוועדה, אין סיבה שתצדיק
28 התערבות בחוות דעתו של המומחה הרפואי, כשחוות דעתו אף חוזקה בחקירתו הנגדית.
- 29
- 30 הוועדה חוזרת על כך, שהיא הכירה בעבר באפשרות שמחלת הסכיזופרניה יכול ותיגרם לא
31 רק בגלל אירוע חריג קיצוני, אלא גם בגלל סטרס מתמשך, ובלבד שיש סמיכות זמנים בין
32 הסימפטומים הקליניים שנתנו את ביטויים לראשונה לבין תקופת הסטרס, ואין המדובר על
33 כל דרגה של דחק, אלא בתקופת סטרס ניכר הן אובייקטיבית והן סובייקטיבית.
- 34

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים
 ע"ו 18-02-14560 קצין התגמולים 14560-02-18
 24 מאי 2018

בדלתיים סגורות

- 1 ואולם, בענייננו, כך קובעת הוועדה, חסר האלמנט של סטרס ניכר לאורך זמן, ולו בהשפעתנו
 2 הסובייקטיבית על נפשו של המערער, שכן אין לכך כל אינדיקציה בתיעוד הרפואי, בנתוני
 3 המיקרה כפי שפורט, ובניתוח החומר הרפואי בתכוף לאחר ההתפרצות, שגם ממנו סביר שניתן
 4 היה לאתר השפעות לדחק ניכר, אילו היה זה הרקע להתפרצות.
 5
 6 דחק נמשך, כך כותבת הוועדה, על רקע מתיחות ביטחונית כגורם להתפרצות הפסיכוטית
 7 מינובמבר 2001, סביר שהיה משאיר עקבותיו בתלונות או סימפטומים, ולכן יש סבירות
 8 בניתוחו של הכימחה הרפואי, ואין סיבה להתערב במסקנותיו.
 9
 10 מציינת הוועדה, שהמערער הפנה בסיכומיו למאמר של המומחה יחד עם אחרים (מב/1) מלפני
 11 16 שנה, שם הכיר באפשרות שסטרס יגרום להתפרצות סכיזופרניה. בעדותו לא חזר בו
 12 המומחה מניה שכתב במאמר, אך ציין שמאז התווספו עוד נתונים לחקר הסכיזופרניה.
 13
 14 הוועדה מצידה מציינת, כי להתרשמותה מוכן המומחה להכיר באפשרות של סכיזופרניה עקב
 15 דחק במיקרה המתאים, אך דווקא משום כך יש חשיבות לקביעתו שהמיקרה שבפנינו איננו
 16 המיקרה המתאים.
 17
 18 הוועדה דוחה את ניסיון ב"כ המערער בסיכומיו להציג סתירה תהומית בין עמדת המומחה
 19 במאמר לבין חוות דעתו של המומחה, הואיל וחוות דעתו דנה בשאלת הסיבתיות לפי ניתוח
 20 הנתונים הסובייקטיביים של המערער, זאת בצירוף התרשמות המומחה מן המערער ומניתוח
 21 התיעוד והכרונולוגיה, ואין המדובר בשלילה קטגורית של גורם הדחק הסביבתי כגורם
 22 אפשרי לסכיזופרניה.
 23
 24 מסקנת הוועדה היא, כי להערכתה זהו מיקרה נוסף בו התפרצה הסכיזופרניה בגיל שבו היא
 25 מתפרצת סטטיסטית ברוב המקרים (עד היעשור השלישי לחיים), אך זאת לא עקב השירות,
 26 אלא במהלך השירות, ולכן דחתה הוועדה את ערעורו של המערער.
 27
 28 המערער ממאן להשלים עם פסק דינה של הוועדה וערעורו מונח בפנינו.
 29
 30 לטענת המערער, למרות האמור במסקנות חוות דעתו של מומחה הוועדה, הרי לאור
 31 תשובותיו בחקירה הנגדית היה על הוועדה לקבוע כי קיים קשר של גרימה בין שירותו הצבאי
 32 של המערער למחלה בה לקה.
 33
 34 מעניי 3 בחוות דעת המומחה עולה, כי באשר להתדרדרות התפקודית של המערער התמקד
 35 המומחה אך ורק בסוגיה של יחס המפקדים כלפיו והנוקשות בענייני משמעת, אך המומחה

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים
 ע"ו 18-02-14560-2018 **מ.ק.צ.ין התגמולים**

24 מאי 2018

בדלתיים סגורות

- 1 מתעלים מן האמור בטופס הבקשה להכרת זכות, מן האמור בתצהירי המערער ובאישור
 2 מפקדיו, מהם עולה תשתית עובדתית משמעותית הנוגעת למעברו של המערער לשירות על
 3 גדר המערכת של גבול הצפון, כשמדובר בתקופה שלאחר היציאה מלבנון. המערער חווה פחד
 4 עצום מיירי על המוצבים והסוירים, חשש ממטעני חבלה, וחשש מחטיפות בגזרה בה אירעה
 5 חטיפה זמן לא רב קודם לכן.
- 6
- 7 המומחה גם לא התייחס בחוות דעתו לעומס הפיזי והנפשי בו היה נתון המערער, מיד לאחר
 8 שהועבר לעבודה של משמרות סביב השעון באיוש הסוירים על גדר המערכת, ולא התייחס
 9 לסוגיית היותו חייל מוסלמי בודד בגזרה, שהיה נתון ללעג מצד חבריו החדשים ליחידה
 10 ובעיקר מצד הבנות ביחידה.
- 11
- 12 **נ.** עוד מציין ב"כ המערער, כי המומחה הודה (עמ' 26 לפרוט') שהשירות הצבאי מהווה גורם
 13 דחק לרבות שירות בגבול פעיל שמוצבים בו מאות אם לא אלפי אנשים.
- 14
- 15 טוען המערער, שקיימות סתירות בין הכתוב במאמרו של המומחה (יחד עם אחרים) (מב/1)
 16 לבין עמידתו בתיק זה, הגם שהמומחה הודה בעדותו שהוא אינו חוזר בו מן האמור במאמר
 17 (ועמ' 28 לפרוט').
- 18
- 19 **נח.** נטען בערעור, שלפי העדויות שבתיק, הרי מרגע המעבר לגבול הצפון סבל המערער מקשיי
 20 הסתגלות משמעותיים, היה פגיע מאד ומבודד חברתית וכל אחד מאלמנטים אלה, ובוודאי
 21 השילוב שביניהם יכול להביא להשקפת המומחה ד"ר שלמה מנדלוביץ' להתפרצות המחלה.
- 22
- 23 כבר לאחר חודש ומחצה של שירות כנהג רכב בט"ש נאלצו מפקדיו של המערער להעבירו
 24 לתפקיד נהג רכב בט"ש במוצב "זרעית" על גבול הצפון, כשגם בתפקידו החדש הוא חשוף
 25 לגורמים של חשש לחייו (ירי על המוצב וחשש לחדירות), וכן ליחס קשה של מפקדים ולעג
 26 סביבתי.
- 27
- 28 המומחה נשאל בעדותו: האם יתכן שיש למערער פגיעות או גולגולת דקה והאם יכול להיות
 29 לכך קשר להתפרצות הסכיזופרניה? על כך השיב המומחה בחיוב (עמ' 28 לפרוט'), והרי בעמ'
 30 8 למאמר (מב/1) מייחסים הכותבים חשיבות רבה לפגיעותו ולגולגולתו הדקה של הנפגע
 31 שאצלו פורצת המחלה.
- 32
- 33 **נט.** כמו כן מפנה ב"כ המערער לדבריהם של מחברי המאמר לפיהם "ההימשכות של גורם דחק
 34 שאיננו קיצוני לתקופה ממושכת הם משמעותיים לא פחות מגורם דחק אחד יחידי קיצוני
 35 בעוצמתו וקצר במשכו", והרי כך טוען המערער, בענייננו חווה הוא דחק נפשי משתנה במהלך

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

24 מאי 2018

ע"ו 18-02-14560-2018 נ' קצין התגמולים

בדלתיים סגורות

- 1 שירותו הסדיר, אירוע חריג מספר חודשים טרם השחרור, ודחק נפשי משמעותי בהגיעו לגבול
2 הצפון.
- 3
- 4 המיערער עבר תהליך של דחק נפשי קשה, שעיקרו אירוע מות מחליפו בפעילות המבצעית
5 חודשים ספורים לפני שחרורו מן השירות הסדיר, ודחק זה המשיך ביתר שאת משהוצב לשרת
6 בשירות הקבע בגבול הצפון שם התפרצה המחלה והפכה לגלויה.
- 7
- 8 אין המדובר בתהליך זוחל, כטענת המומחה, אלא בהתפרצות הנובעת מטריגר, דהיינו, מכלול
9 האירועים שחוה המיערער בפרק זמן קצר ביותר בתום השירות הסדיר והצבתו לתפקידו
10 החדש בגבול הצפון.
- 11
- 12 לטענת ב"כ המיערער, שגתה הוועדה כשאימצה את חוות דעת המומחה מטעמה, ולא קבעה כי
13 דיוקא לפי השקפת המומחה, וההלכה המשפטית הנוהגת, היה מקום לקבוע קשר של גרימה
14 בין שירותו הצבאי של המיערער לפרוץ המחלה.
- 15
- 16 נטען בערעור, כי הוועדה שגתה עובדתית משקבעה, שהמיערער שירת בתפקיד נהג מנהלה
17 המוליך ציוד בגבול הצפון, שכן, במשך כחודש ומחצה שירת המיערער בתפקיד נהג מבצעי של
18 רכב סיור המבצע סיורים על גדר המערכת, ובמשך חודש וחצי נוספים עד פרוץ המחלה הוא
19 הועבר לתפקיד נהג במוצב "זרעית" הסמוך לגדר המערכת, על כל המשמעותיות של שירות
20 במוצב קדמי ועל הגבול, כשכל יציאה של רכב מן המוצב כרוכה בנסיעה על גדר המערכת
21 ובכבישי גבול הצפון.
- 22
- 23 טוען ב"כ המיערער, שהוועדה קבעה, כי המיערער לא נחשף לאירוע ספציפי של סכנת חיים או
24 בריאות, למרות שהוועדה קבעה, כי המיערער שירת בתקופה שהייתה מתוחה וקשה ביותר
25 עקב הנסיגה מלבנון. מעדות המפקד והמיערער עולה, שהיה חשש כבד ממטענים וחיטופות
26 חיילים. אין צורך, לפי ההלכה הפסוקה, באירוע ספציפי קונקרטי של סכנת חיים (כקביעת
27 הוועדה) על מנת לקבוע שגם מתח נפשי חריג המתפרש לאורך זמן יש בו כדי להוות טריגר
28 לפרוץ הסכיזופרניה (בעניינו: פחות משלושה חודשים).
- 29
- 30 עוד נטען, שמפקדו של המיערער העיד, שאיים עליו, שאם לא יבצע את המשימות ישלח לכלא,
31 כלומר אין המדובר במקרה כללי אלא בעניינו של המיערער ספציפית.
- 32
- 33 ס.ב. מנישך וטוען המיערער, כי לפי קביעת הוועדה לא סבל המיערער עד גיוסו לשירות קבע
34 מתסמיני המחלה. אין כל טענה שתצהירי המיערער ותצהירי העדים נסתרו, כך גם באשר
35 לעדות המיערער ועדות מפקדו. מכאן, שהאמור בתצהיריהם ובעדויותיהם בכל הנוגע למתח

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

24 מאי 2018

ע"ו 14560-02-18 א.ב.ד.א' קצין התגמולים

בדלתיים סגורות

- 1 ולחץ החריגים שהיו מנת חלקו של המערער בהגיעו לתפקיד של נהג מבצעי בגבול הצפון, לא
 2 נסתרו, כעולה במיוחד מעדות המפקד דוכאן מרעי.
 3
 4 בנוסף לכך סבל המערער מהיותו חייל מוסלמי יחיד בקרב לוחמים ונהגים אחרים, ולרבות
 5 העומס הפיזי הרב שהיה מוטל עליו, חוסר שעות שינה, בנוסף למתח הנפשי.
 6
 7 גם אם נכונה השערת הוועדה, כי תחושת הלעג שחש המערער הופיעה רק בסמוך לפרוץ
 8 מחלתו וכחלק מסימני המחלה, הרי אלה הופיעו לאחר כחודשיים שירות בתנאי המתח
 9 והלחץ, משמיע, גם לדעת המומחה והוועדה לא היו כל סימני מחלה במעבר מן השירות הסדיר
 10 לשירות הקבע.
 11
 12 נטען בערעור, כי שגתה הוועדה משלא קבעה שתקופת החודש ומחצה בה שירת המערער
 13 בתפקיד החדש של נהג רכב מבצעי על הגבול בחשיפה לכל האיומים הנזכרים, בהיותו מבודד
 14 חברתית עקב מוצאו, ובתוספת העומס הפיזי הניכר, היא שהיוותה טריגר לפרוץ המחלה
 15 במינוח בו פרצה.
 16
 17 גם באשר לאירוע בשירות הסדיר שאירע כ-7 חודשים טרם גיוסו לקבע, ייתכן שהשילוב בין
 18 אירוע זה (שלא נסתר) והשירות בתקופת הקבע על כל מה שעבר במהלכה היוו שילוב בפרק
 19 זמן קצר של מתח ולחץ חריגים שהיו טריגר לפרוץ המחלה.
 20
 21 המערער גם מפנה לקביעת הוועדה (עמ' 17 של פסק הדין), לפיה ברמה הרפואית עקרונית,
 22 אין מחלוקת שסטרס יכול להיות טריגר אפשרי להתפרצות סכיזופרניה. לא חייב להיות
 23 אירוע בודד של סטרס. גם סטרס מתמשך לאורך תקופה עשוי שיהא טריגר לפרוץ המחלה.
 24
 25 הוועדה עצמה הכירה בעבר בכך, שלא נדרש אירוע חריג, אלא די בתקופה מתוחה באופן
 26 ממשי כדי להקים את היסוד האובייקטיבי בדבר גרימה רפואית להתפרצות המחלה. בנוסף
 27 אימצה הוועדה את דברי המומחה, ששירות צבאי מהווה גורם דחק, לרבות שירות בגבול פעיל
 28 ביטחונית, כפי שהיה עם המערער. לא היה אפוא מקום לדחות את הערעור, ואין תשובה
 29 ברורה בפסק הדין מדוע נדחה הערעור.
 30
 31 עוד נטען בערעור, שגם נוכח קריאת חוות דעת המומחה ועדותו, לרבות קריאת פסק הדין,
 32 שעה שמידובר במערער, שסיים שירות סדיר והחל שירות קבע ללא כל בעיה נפשית, נחשף
 33 לתנאי מתח ולחץ, ועומס פיזי קשה ומחלתו פרצה בסמיכות זמנים קרובה של כחודש ומחצה
 34 חודשיים מתחילת חשיפה לאותם גורמים.
 35 לא ברור מדוע אין להכיר בתנאי השירות כטריגר שגרם לפרוץ המחלה.

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתה כבית-משפט לערעורים אזרחיים
 ע"ו 18-02-14560-2018 **בד"ר** נ"קצין התגמולים
בדלתיים סגורות

- 1
 2 לטענת המיערער, הואיל והמחלה פרצה אצל המיערער חודש ומחצה-חודשיים בלבד מאז תום
 3 שירותו הסדיר, הרי חלות לגביו ההלכות הנוגעות לגבי חייל שהמחלה פרצה אצלו בשירות
 4 הסדיר.
 5 לטענת המיערער, התעלם המומחה הרפואי מעובדות רבות שהוכחו בתצהירי המיערער
 6 ומפקדיו ובעדותם בנוגע למכלול גורמי הלחץ להם נחשף המיערער בהגיעו לגבול הצפון.
 7 האלמנטים החשובים של השירות בתנאי פחד ומתח נפשי בגזרה הסוערת נשטמו מחוות דעת
 8 הכימחה.
 9
 10 סו. לטעמו של ב"כ המיערער, קיימת אי-סבירות בולטת וסתירה זוועקת בין מסקנות המומחה
 11 בחוות דעתו, לבין גישה שונה לחלוטין שצוינה במאמר ארוך וממצה שכתב, ואשר את תקפות
 12 המאמר גם להיום, וכן יש אי-סבירות וחוסר התאמה בחוות דעתו בהשוואה לפסיקה הענפה
 13 היוסקת במחלת הסכיזופרניה.
 14
 15 סז. לטענת המיערער, מתקיימים במקרה זה כל הקריטריונים שנקבעו על ידי בתי המשפט בנוגע
 16 למחלת הסכיזופרניה, והמחייבים הכרה בקשר של גרימה בין תנאי השירות לבין המחלה,
 17 שפרצה כשלושה חודשים לאחר שהחל את שירות המילואים בתנאי קבע, אותו החל מיד
 18 בתום השירות הסדיר, ומכאן שמדובר בשירות קצר, מה גם שהתיקון לחוק הנכים קובע, כי
 19 חצי שנה ראשונה בקבע נחשבת עדיין כשירות סדיר.
 20
 21 מכאן, שחלה בענייננו **הלכת רוט** (ע"א 472/89 **קצין התגמולים נ' רוט**, פ"ד מה (5) 203, 214-
 22 213 (1991)), ולפיכך נטל הראיה עבר למשיב שעליו להצביע שתנאי שירותו של המיערער היו
 23 שגרתיים וללא קשיים, ואין בהם כדי לגרום לפרוץ המחלה. גם אם ייקבע שאין המדובר
 24 ב"שירות קצר", הרי לאור הראיות שהובאו ולא נסתרו עלה בידי המיערער להרים את נטל
 25 הראיה המוטל עליו להוכחת הקשר בין אופי השירות לפרוץ המחלה. כן מפנה ב"כ המיערער
 26 ל-דנ"א 5343/00 **קצין התגמולים נ' אורית אביאן**, פ"ד נו(5) 732 (2002), תוך התייחסות
 27 לחולשותיו האינדיבידואליות של החייל הנפגע, כשעל הצבא לקבלו על מעלותיו וחסרונותיו,
 28 ובענייננו חל הכלל בדבר "הגולגולת הדקה", וטענתה הוועדה משלא פסקה כך.
 29
 30 סח. טוען ב"כ המיערער, שלפי ההלכה הפסוקה אין צורך באירוע יוצא דופן שיגרום להתפרצות
 31 הסכיזופרניה, ודי בתנאי שירות שעוררו מתח ופחד גם כשאין הם בלתי רגילים (ד"נ 3/70 **קצין**
 32 **התגמולים נ' בוסאני**, פ"ד כד 637 (1970)) כדי לייצר קשר סיבתי של גרימה.
 33
 34 בנוסף, הפנה ב"כ המיערער לפסק דין של הוועדה בראשות כב' יו"ר המותב נשוא הדיון, לרבות
 35 אחד מרופאי ההרכב (ע"נ (שלום חיפה) 15146-08-09 **פלוני נ' קצין התגמולים** (21.6.2015))

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים
 ע"ו 18-02-14560 נ' קצין התגמולים **בכור רגל**
 24 מאי 2018
בדלתיים סגורות

- 1 (להלן: "עניין פלוני"), שם נקבע שנכון להניח שבמקרים רבים בהם פורצת המחלה קיימת
 2 חולשה אישיותית סמויה או גנטית, שהיא מעין "גולגולת דקה", אך אין הדבר שולל קשר
 3 סיבתי לשירות בתנאי שהיו גורם סטרסגוני או תקופה סטרסגונית שגרמו לפרוץ המחלה, והיו
 4 קשורים בשירות הצבאי, ובלבד שבסמוך ליסוד הסובייקטיבי-רפואי התקיים במצטבר גם
 5 היסוד האובייקטיבי.
 6
 7 בענייננו, כך נטען, היה מקום להפעיל את כלל "הגולגולת הדקה".
 8
 9 נטען בערעור, שבענייננו, הן בשירות הסדיר והן בשירות הקבע הקצר, התקיים היסוד
 10 האובייקטיבי: בין אירוע החבר שיצא במקום המערער לפעילות ונהרג, לבין הגעת המערער
 11 לשירות בגבול הצפוני במוצב מול גדר המערכת, וכל מה שעבר על המערער מאז תחילת שירות
 12 הקבע.
 13 מומחה הוועדה אישר למעשה בעדותו את המרכיבים האובייקטיביים (כפי שפורטו בסעיף 31
 14 של הודעת הערער).
 15
 16 עוד מציין ב"כ המערער, שכבי' הוועדה שדנה בעניינו של המערער כאן, קבעה ב-ע"נ (שלום
 17 חיפה) 15146-08-09, כי עצם השירות במוצב "זרעית" (בו גם שירת המערער), הוא שירות
 18 המקיים את דרישת היסוד האובייקטיבי. לכן ציינה שם הוועדה שלצורך קיומו של יסוד זה
 19 לא נדרש אירוע חריג דווקא.
 20
 21 נטען בערעור, שהן השירות על גדר המערכת בגבול הצפון בתקופה המתוחה שלאחר היציאה
 22 מלבנון, והן השירות במוצב "זרעית" שעל הגבול מקיימים את היסוד האובייקטיבי כנדרש.
 23
 24 מוסיף ב"כ המערער, שבתי המשפט ייחסו פעמים רבות חשיבות גם לסמיכות הזמנים שבין
 25 הדחק והמתח הנפשי לבין פרוץ המחלה. בענייננו, המתח והלחץ של המערער החלו, כך נטען,
 26 לאחר האירוע בו נהרג חברו, מספר חודשים טרם תום שירותו הסדיר. בנוסף יצוין, שגם חלפה
 27 תקופה קצרה בין הגיוס לקבע בגבול הצפון ועד התפרצותה הראשונית של המחלה (פחות
 28 משלושה חודשים).
 29
 30 כך או אחרת, מדובר בפרק זמן קצר ביותר בו נחשף המערער הן למתח ודחק נפשיים חריגים
 31 קשים, והן לפעילות פיזית קשה שהביאו לפרוץ המחלה באופן סוער.
 32
 33 ככל שסמיכות הזמנים קרובה יותר, כך גדול יותר הסיכוי שהמחלה פרצה בגין אותם אירועים
 34 הסמוכים לפריצה. משקיימת סמיכות זמנים, והמחלה פרצה במהלך תקופה מלחיצה ביותר

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים
 ע"ו 18-02-14560-2018 נ' קצין התגמולים
בדלתיים סגורות

- 1 בשירות, הרי מתקיים היסוד האובייקטיבי ומדובר במהלך סוער ויש להכיר בקיומו של יסוד
 2 אובייקטיבי.
- 3
- 4 ע"א. עוד מזכיר ב"כ המערער, שאין בתולדות משפחתו של המערער כל סיפור דומה של המחלה,
 5 או בעיה נפשית. גם עובדה זו מחזקת את המסקנה שקיים קשר סיבתי ישיר של גרימה בתיק
 6 זה, וסביר מאוד להניח שאופי השירות הוא שגרם להתפרצות המחלה במועד בו פרצה.
 7
- 8 ע"ב. ב"כ המערער אף מזכיר שהואיל ומדובר בחוק הנכים ראוי לפרש את החוק, לפי פסיקת בתי
 9 המשפט, ברוחב לב מתוך רצון להיטיב עם הנכה (דנ"א 5343/00 "הלכת אביאן", בעמ' 743).
 10
- 11 בנוסף טוען ב"כ המערער, שהוועדה לא עמדה בחובת ההנמקה, וההנמקה הקיימת מבוססת
 12 על ניתוח בלתי נכון של הממצאים העובדתיים/רפואיים. עוד ובנוסף מאזכר ב"כ המערער,
 13 את אובדן תיקו הרפואי משירותו הצבאי דבר שגרם לו, כך נטען, לנזק ראיתי.
 14
- 15 עד כאן תמצית הטענות שבערער.
- 16
- 17 ע"ג. שונה עמדת המשיב הטוען, כי הערעור חותר במובהק תחת קביעותיה העובדתיות של הוועדה,
 18 ומשכך יש לדחותו נוכח הוראת סעיף 34(א) של חוק הנכים (תגמולים ושיקום), הקובע
 19 שערעור לבית המשפט יעסוק בנקודה משפטית בלבד, בעוד בערעור מבוקש להתערב לא
 20 בקביעות משפטיות מובהקות, כי אם בעניינים רפואיים, שנקבעו על סמך מכלול חומר
 21 הראיות, לרבות חוות דעת מומחה מטעם הוועדה, שנחקר על חוות דעתו.
 22
- 23 בנוסף טוען המשיב, כי על-פי הפסיקה העדפת חוות דעת מומחה אחת על פני רעותה, מהווה
 24 קביעה עובדתית, שערכאת הערעור אינה נוהגת להתערב בה (רע"א 202/00 פלונית נ' קצין
 25 התגמולים, פ"ד נו(1) 649, ע"א 140/79 אזולאי נ' קצין התגמולים, פ"ד לג(3) 74).
 26
- 27 ע"ד. לחלופין, טוען ב"כ המשיב לגופו של הערעור, כי צדקה הוועדה שהמערער לא הוכיח אירוע
 28 חריג מסכן חיים או מסכן בריאות, בו היה מעורב, וכלל טענותיו של המערער להתרחשותם
 29 של אירועים חריגים, שאירעו בתקופת שירותו בגדוד הסיור המדברי, הועלו לראשונה
 30 במסגרת תצהיריו מאפריל 2008 וממאי 2010, כגון הטענה בדבר מות חברו ליחידה שנהרג
 31 לאחר שהסכים להחליף את המערער, טענה שלא נתמכה בשום עדות חיצונית. טענותיו אלה
 32 של המערער לא נזכרו בטופס התביעה שהגיש בתאריך 1.3.2002, ומשכך המדובר בגרסה
 33 כבושה.
 34

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

24 מאי 2018

ע"ו 14560-02-18 נ' קצין התגמולים

בדלתיים סגורות

- 1 מוסיף וטוען המשיב, שבצדק דחתה הוועדה את טענותיו של המערער שיש להכיר בתנאי
 2 שירותו הצבאי, הן במסגרת שירותו הסדיר כלוחם בגדוד הסיור המדברי, והן במסגרת שירות
 3 הקבע כנהג מנהלה בחטיבה 300, ככאלו שהביאו לפרוץ מחלתו.
 4
 5 טוען המשיב, כי המערער העיד שהתגייס לשירות המילואים בתנאי קבע מיוזמתו, שירות
 6 שנמשך פחות מחודשיים, ובמסגרתו שירת כנהג מנהלה במשמרות של 8 ימי עבודה וארבעה
 7 ימי חופשה בבית.
 8
 9 בניגוד לניסיון המערער להעצים בתיאורו את תנאי שירותו בתקופה קצרה זו, הרי שמחומר
 10 הראיות, כולל עדות מפקדו של המערער, עלה, כי תנאי שירותו של המערער לא היו יוצאי דופן
 11 ורווי ניתחים כפי שהוא טוען בערעורו, לא היו איומים מצד מפקדו (מה עוד שבפסיקה לא
 12 הוכח ויכוח טעון עם מפקד כמקום קשר סיבתי אובייקטיבי, ואף לא כליאה בת כחודש), ולא
 13 היו גורמי דחק חריגים. המערער שימש בתפקיד נהג מנהלה, שהביא ציוד לחיילים.
 14
 15 בנוסף, בשירות מילואים בתנאי קבע ניתן לבקש לעזוב את השירות בכל עת. לכן, כך לטענת
 16 המשיב, צודקת הוועדה בקביעתה כי המערער הפריז בתיאור תנאי שירותו.
 17
 18 עוד טוען המשיב, שלא קיימת אסכולה רפואית הקושרת בין מחלת הסכיזופרניה לבין גורמי
 19 דחק, כפי שנקבע לא אחת בפסיקות וועדת הערעורים, וכך גם עולה מחוות דעתו של המומחה
 20 מטעם הוועדה. במקרים בהם הוכרה בפסיקה מחלת הסכיזופרניה כמחלה שהוצאה מהכוח
 21 אל הפועל, היא הוכרה בשל גורם הקשור בשירות הצבאי, אולם המערער לא הוכיח גורמי
 22 דחק נקודתיים בעלי עוצמה הקשורים לשירותו.
 23
 24 מוסיף וטוען המשיב, שהמומחה מטעם הוועדה, ד"ר שלמה מנדלוביץ', קבע שאין קשר סיבתי
 25 רפואי בין מחלתו של המערער ובין שירותו, וצדקה הוועדה שהעדיפה את חוות דעתו. טוען
 26 המשיב, כי הפסיקה מעניקה מעמד מיוחד לחוות דעתו של מומחה מטעם בית המשפט, ורואה
 27 בו את ידו הארוכה של בית המשפט.
 28 בפרט נכון הדבר, כשהמדובר במומחה שנחקר בפני הוועדה, והיה עקבי בעמדתו. המערער לא
 29 הניח תשתית ראייתית מספקת, או נימוקים כבדי משקל, ששיכנעו את הוועדה שלא לאמץ
 30 את חוות דעתו של המומחה מטעם הוועדה, ד"ר שלמה מנדלוביץ', חוות דעת שנכתבה לאחר
 31 שהוא בדק את המערער וסקר בהרחבה את כל המסמכים שבתיקו. המומחה התרשם
 32 שאירועים טראומטיים לא היו דומיננטיים בשלב כלשהו במהלך שנות מחלתו של המערער.
 33
 34 טוען המשיב באשר לאירוע (המוכחש) לו טען המערער, לפיו הוחלף על ידי חבר בשירותו
 35 הסדיר, ושאותו חבר נהרג, כי ד"ר שלמה מנדלוביץ' כתב, שהמערער המשיך כרגיל לאחר

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

24 מאי 2018

ע"ו 18-02-14560-2018 קצין התגמולים

בדלתיים סגורות

- 1 האירוע הטראומתי הנטען, ולא הציג בשום שלב סימפטום לכך שהוא חווה אירוע טראומתי
2 שיכול היה להשפיע עליו בהקשר של מחלתו.
3
- 4 בנוסף טוען המשיב, שד"ר שלמה מנדלוביץ' דחה את האפשרות שהמערער סובל מרגישות
5 ייחודית הנובעת מנסיבותיו שלו, דהיינו, הוא דחה את הטענה שמחלתו של המערער פרצה או
6 הוחמרה יקב "גולגולת דקה". מה עוד שמומחה הוועדה הסביר, שהמערער עבר מיונים
7 קפדניים טרם המעבר משירות החובה לשירות המילואים בתנאי קבע, דבר השולל "גולגולת
8 דקה", כמו גם שירותו הקרבי בשירות סדיר במסגרת גדוד הסיוע המדברי.
9
- 10 מימשיך וטוען ב"כ המשיב, כי לדברי מומחה הוועדה, טענות המערער בדבר תחושותיו כי
11 צוחקים עליו, וכי חל פחות בכבודו נוכח התפקיד בו שובץ, מהווים ביטוי סימפטומתי
12 אופייני של המחלה בה לקה המערער, וביטוי לתחילתו של ההליך הפסיכוכטי שהזדחל, ולא
13 כגורם דחק שהביא לפריצתה. המומחה ציין בחוות דעתו, כי הרגשה של אדם כי צוחקים עליו
14 היא ביטוי אופייני להתחלתו של תהליך פסיכוכטי מזדחל, והוא ביטוי למחשבות שווא של
15 יחס.
16
- 17 טוען ב"כ המשיב, כי עדותו של המומחה בפני הוועדה חיזקה את שנכתב בחוות דעתו והאירה
18 את איתנותה, כשהמאמר שכתב המומחה 16 שנים קודם כן, נמצא כלא רלוונטי, ואובחן
19 מנסיבותיו של המערער, אבחנה שסייעה להבין מדוע לא קיים קשר סיבתי בין אירועי הדחק
20 הנטענים על ידי המערער לבין פרוץ מחלתו.
21
- 22 עוד טוען ב"כ המשיב, כי צדקה הוועדה שלא נגרם למערער נזק ראייתי יקב כך שתיקו
23 הרפואי משירות החובה לא נמצא, שכן חומר הראיות מעלה, שהמערער לא התלונן בזמן
24 אמת, או בדיעבד במהלך שירותו הצבאי על תנאי השירות, או על לחץ כלשהו, לא בפני
25 מפקדיו, ולא בפני הרופאים שבדקו אותו. המערער עצמו אישר שלא התלונן בשום שלב.
26
- 27 טוען ב"כ המשיב, כי בניגוד לטענת המערער, הוועדה התייחסה לטענה בדבר סמיכות הזמנים
28 שבין הדחק והמתח הנפשי הנטענים לבין פרוץ המחלה, וקבעה, כי לא די להראות סמיכות
29 זמנים, אלא יש להצביע על כך שגם בנסיבות הקונקרטיות, הפוטנציאל הקיים באותה
30 "תקופה מתוחה" הביא בפועל לגרימת הנזק הנטען למערער. זאת ועוד, הוועדה מצאה את
31 תיאורו של המערער בדבר המתח בשירות הצבאי כמופרז.
32
- 33 בנוסף טוען ב"כ המשיב, כי בצדק קבעה הוועדה, בהתבסס על חוות דעתו של מומחה הוועדה,
34 כי אותם לחצים לגביהם טען המערער, כולל ה"מתח המבצעי" – לא היוו הגורם לפרוץ

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

24 מאי 2018

ע"ו 14560-02-18 קצין התגמולים

בדלתיים סגורות

- 1 מחלתו, וכי לא נמצא אלמנט של סטרס ניכר לאורך זמן שהשפיע באופן סובייקטיבי על
2 המערער, שכן לא נמצא תיעוד לכך בשום מקום.
3
- 4 ב"כ המשיב עותר לדחיית הערעור נוכח טענותיו דלעיל, ובמיוחד נוכח טענתו לפיה מרבית
5 הערעור יוסק בשאלות עובדתיות ובהעדפת חוות דעת רפואית, כשבוענינים אלה ערכאת
6 הערעור אינה נוטה להתערב.
7
- 8 פג. בדיון שהתקיים בפנינו ביום 25.4.2018, חזרו באי כוחם של הצדדים על טיעוניהם שבכתב.
9
- 10 ב"כ המערער הדגיש, כי לטעמו אין המדובר בערעור עובדתי, הואיל והעובדות אינן במחלוקת,
11 שכן מצהיר אחד מטעם המערער מתקופת השירות בגדוד הסיור המדברי - לא נחקר, ומפקדו
12 מתקופת שירות המילואים בתנאי קבע נחקר, ועדותו שתמכה בגרסת המערער - לא נסתרה.
13
- 14 מנגד טען ב"כ המשיב, שכלל טענות המערער הן עובדתיות-רפואיות ונבחנו היטב על ידי וועדת
15 הערעורים, שקבעה בעניין קביעות שבעובדה, ולכן בהתאם לסעיף 34(א) של חוק הנכים, אין
16 מקום לדון בערעור בטענות אלה. עוד טען ב"כ המשיב, שגם טענותיו המשפטיות של המערער
17 הובאו בפני הוועדה ונשקלו על-ידה, ואין מקום להתערב בפסק דינה.
18
- 19 פד. לאחר שנתנו דעתנו לפסק דינה של הוועדה, לחוות הדעת הרפואיות שמטעם שני הצדדים,
20 לחוות דעתו הרפואית של המומחה הרפואי מטעם הוועדה, וכן לכל שאר המסמכים
21 הרלוונטיים, ולרבות התצהירים שהוגשו לוועדה מטעם המערער, לפרוטוקולי הדיונים
22 שהתקיימו בפני הוועדה, הודעת הערעור על נימוקיה, עיקרי הטיעון המנומקים של שני
23 הצדדים, תיקי המוצגים שלה ופרוטוקול הדיון שהתקיים בפנינו ביום 25.4.2018, מסקנתנו
24 היא שדין הערעור להתקבל.
25
- 26 פה. באשר לאירוע שנטען כי התרחש בשירותו הסדיר של המערער בגדוד הסיור המדברי, דהיינו,
27 אירוע בו חברים מיחידתו עלו על מטען וכמה מהם נהרגו, כולל חבר שהתחלף עימו טרם
28 היציאה לפעילות המבצעית, כתבה הוועדה (בפסקה 3 של פסק דינה):
29
- 30 "בחקירתו לא ידע המערער אף לנקוב בשמו של אותו חבר. לכן
31 קשה לדעת אם סיפור ההחלפה של החבר, הנו סיפור אמיתי או
32 פרי הדמיון של מי שסובל מתעתועי נפש. מכל מקום, החקירה לא
33 היה בה כדי להועיל שכן ניתן להתרשם שהעד מתקשה בהבנת
34 השאלות השיב בקושי את השיב ולעתים התבלבל, לאור מצבו
35 הנפשי. הרושם לא היה שמדובר בהחמרה מכוונת אלא במי

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

24 מאי 2018

ע"ו 18-02-14560-02 נ' קצין התגמולים

בדלתיים סגורות

שמתקשה קושי של אמת בהבנת שאלות פשוטות, לא מחמת קשיי

שפה אלא מחמת מצבו הרפואי.

לתנייכה בגרסתו זו הובא תצהירו של מר חאפז סואעד, בו נכתב בפסקה 4:

"זכור לי למשל אירוע בו הופעל מטען צד על כלי רכב של כוחותינו

ונהרג לוחם של הגדוד בשם היימן (צ"ל: אימן) גדיר ז"ל מביר

אלמכסור. כן זכור לי אירוע של היתקלות של ירי בגבול רפיח בו

נהרגו 3 לוחמים של הגדוד לרבות מפקד פלוגה אשרף מזריב ובחור

בשם חנא ז"ל מחיפה ועוד לוחם שאת שמו איני זוכר."

ב"כ המערער טוען, כי המשיב ויתר על חקירתו של מר חאפז סואעד, ולפיכך האמור בתצהירו לא נסתר.

בעניין תצהיר זה קבעה הוועדה (בפסקה 10 של פסק דינה):

"גם בתצהיר זה אין כדי לשנות מקביעתנו שלא הומחש אירוע חריג

מסכן חיים או בריאות בו היה מעורב המערער עצמו. לא כל שכן

שאין מדובר בסמיכות זמנים להתפרצות מחלתו, ומשכך –

הרלבנטיות של תקופת שירות זו פחותה במה שקשור לאומדן

הקשר הסבתי להתפרצות מחלתו. זאת ועוד ניתן לקבוע (ראה

להלן) כי תקופת שירות זו לא הותירה אצל המערער תסמיני דחק

(ראה להלן בהמשך)."

פ"ו. נוסף ונציין, שבסוגיית אירוע זה העיד המומחה הרפואי מטעם הוועדה, ד"ר שלמה מנדלוביץ' (בעמ' 25 לפרוט', ש' 6-9):

"זיכרון נוסף, בדבר מותו של היימן (צ"ל: אימן) גדיר, אציין שמותו

של גדיר אירע שנתיים לאחר שחרורו של ~~האירוע~~ מהצבא. האירוע

שאליו התייחס המערער הוא אירוע שהתייחס במסגרת זמן אחר

לחלוטין, באירוע נהרגו גדיר וליאור."

ואכן בדיקה באתר ההנצחה לחללי מערכות ישראל, שמפעיל משרד הביטחון מעלה, כי אימן

גדיר ז"ל מביר אל מכסור, ששירת בגדוד הסיור המדברי, נפל ביום 12.5.2004 בציר פילדלפי,

ובאותו אירוע נפלו ארבעה חיילים נוספים, שאחד מהם הוא ליאור וישינסקי ז"ל.

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים
 ע"ו 18-02-14560-2018 ג' קצין התגמולים
 24 מאי 2018
בדלתיים סגורות

- 1
 2 אירוע זה התרחש אפוא לאחר שחרורו של המיערער מן במסגרת מילואים בתנאי קבע.
 3
 4 כמו כן, מפקד פלוגה בגדוד הסיור המדברי, רס"ן אשרף הואש ז"ל ממוזאריב, נפל ביום
 5 9.1.2002, יחד עם שלושה מחייליו, ששמו של אחד מהם היה חנא אבו-גאנאס ז"ל מחיפה.
 6
 7 אירוע זה שתואר אף הוא בתצהיר של מר חאפז סואעד, התרחש לאחר שכבר פרצה מחלתו
 8 של המיערער, ולאחר שהיה מאושפז בבית החולים בטירת הכרמל ובבית חולים 10).
 9
 10 פ"ז. לפיכך, האירוע שתיאר המיערער בו נהרג חבר שהחליפו בפעילות מבצעית, אכן לא הוכח, מה
 11 עוד שמחלתו לא פרצה בסמיכות זמנים לאירוע נטען זה. זאת ועוד, אילו החל המיערער לסבול
 12 מדחק נפשי בשל אירוע נטען זה, שלפי הנטען אירוע במסגרת שירותו הסדיר בגדוד הסיור
 13 המדברי, הדעת נותנת כי לא היה מבקש להמשיך בשירות מילואים בתנאי קבע מיד בסיום
 14 שירותו הצבאי.
 15
 16 פ"ח. באשר לתקופת שירותו במילואים בתנאי קבע, כתב המיערער בתצהירו, כי היה עליו לבצע
 17 סיורים על גדר המערכת בגבול הצפון, דבר שהיה כרוך בלחץ נפשי רב ובשעות ארוכות, תוך
 18 חשש מימאריב מחבלים ומטעני צד. עוד כתב המיערער בתצהירו, שבתפקידו זה חש בפחות
 19 בכבודו, שכן בתפקידו הקודם היה לוחם קרבי, ואילו בשירותו במסגרת מילואים בתנאי קבע
 20 הוצב לשרת כ"נהג פשוט", כשלטענתו, מפקדיו התייחסו אליו בזלזול (סעיפים 6-7 של
 21 התצהיר).
 22
 23 עוד כתב המיערער בתצהירו (בסעיף 8):
 24
 25 **"מאז הגיוס לקבע התחלתי לסבול מלחצים יומיומיים רבים עקב**
 26 **תפקידי שנתפס בעיניי כנחות ועקב התנהגות המפקדים שלי**
 27 **שהשתנתה והייתה נוקשה ובלתי מתפשרת ולא כפי שהורגלתי**
 28 **בגדוד הסיור המדברי שם היינו כמו משפחה."**
 29
 30 בהמשך, כותב המיערער בתצהירו, כי הועבר לאחר מספר חודשים לתפקיד של נהג במוצב
 31 "זרעית", ולדבריו נתקל שם בנוקשות ובחוסר רגישות של המפקדים כלפיו, שהתבטאה
 32 בהיעדר רצון להתחשב בבקשותיו הנוגעות לשעות הפעילות ולחופשות, וכן במשמעת קשוחה,
 33 והוא חש כי מנצלים אותו, ועקב כך, לטענתו, התעוררו ויכוחים קשים עם מפקדיו (סעיפים
 34 9-10 של התצהיר).
 35

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

24 מאי 2018

ע"ו 14560-02-18 נ' קצין התגמולים

בדלתיים סגורות

פ"ט. בנוסף לדברי המערער על שירותו במסגרת מילואים בתנאי קבע, לאחר שחרורו משירות סדיר בגדוד הסיור המדברי, הובא לעדות מר דוכאן מרעי, אשר שימש כמפקד פלוגת נהגים בחטיבה 300, בה שירת המערער במסגרת שירותו זה.

בדבר תנאי שירותו של המערער בגבול הצפון לאורך גדר המערכת, כתב מר דוכאן מרעי בתצהירו (בסעיף 2):

"במסגרת תפקידו כנהג בט"שית/אביר/סופ"שית בחטיבה 300 בגבול הצפון במוצב לימן שעל גדר המערכת היה על אג"מ (המערער) לבצע סיורים רכובים על גדר המערכת בגבול הצפון. ידוע לי כי הנהגים וביניהם אג"מ, היו נתונים בלחץ רב כאשר האויב נמצא מעבר לגבול וקיים חשש תמידי ממארבי מחבלים, מטעני צד, או התקפות של מחבלים על המוצב הקדמי. היו גם אירועים בגזרת החטיבה של ירי על הסיורים ומוצבים וחדירות מחבלים, או מצבים של חשש לחדירות מחבלים".

ובסעיף 3 לתצהירו כותב מר דוכאן מרעי:

"אבקש לציין, כי עקב אופי הפעילות בגבול הצפון ועקב הצורך בהחזקת סיורים קבועים 24 שעות על גדר המערכת, נאלצנו להקפיד עם הנהגים על נהלים ונאלצנו להיות לעיתים קשוחים ותקיפים עם הנהגים וזאת על מנת שהפעילות המבצעית לא תיפגע."

בעדותו תיאר מר דוכאן מרעי, כי המדובר היה בתקופה לאחר הנסיגה מלבנון בשנת 2000, ולאחר חטיפת החיילים בהר דב, שהייתה תקופה רוויה במתח (עמ' 18 לפרוט').

צ. על עדותו של מר דוכאן מרעי כותבת הוועדה (בפיסקה 7 של פסק דינה):

"אנו נכונים לקבל כי היה מדובר בתקופה מתוחה, מאידך אין להתעלם כי שירותו של המערער בה היה בתפקיד נהג מנהלה המוליך ציוד. נראה כי יש מידה של הפרזה בתיאור המתח שנגע לשירותו של המערער עצמו, אם כי התקופה בכללותה הייתה אכן מתוחה בפן הדריכות המבצעית המתחייבת באותה גזרה."

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים
 ע"ו 18-02-14560-02 **מבוא** נ' קצין התגמולים
 24 מאי 2018

בדלתיים סגורות

- 1 נציין, כי למעשה, עדותו ותצהירו של מר דוכאן מרעי לא נסתרו. לא הובאה על ידי המשיב
 2 גרסה אחרת בדבר תנאי השירות, על אף שהדעת נותנת שהיה בידי המשיב לאתר בנקל,
 3 חיילים ומפקדים ששירתו באותה עת במקום בו שירת המערער.
 4
- 5 יתרה מכך, בעוד הוועדה כותבת ש"אין להתעלם כי שירותו של המערער בה היה בתפקיד צא
 6 נהג מנהלה המוליך ציוד", וכי "יש מידה של הפרזה בתיאור המתח שנגע לשירותו של
 7 המערער עצמו", הרי שלמעשה, אין מחלוקת בין הצדדים שבתחילת שירותו של המערער
 8 במילואים בתנאי קבע הוא הוצב כנהג בט"שית בסוירים לאורך גדר המערכת, כפי שעלה
 9 מעדותו של המערער, ומדברי ב"כ המשיב בפני הוועדה (עמ' 11 לפרוט', ש' 21-23).
 10
- 11 בנוסף, בניסמך משלישות חטיבה 300 מיום 24.2.2002 (מט/2 שהוגש בזמן חקירתו הנגדית
 12 של המערער (עמ' 11 לפרוט')) נכתב, כי המערער שירת בתחילה כנהג בט"שית במוצב לימן
 13 ולאחר מכן הועבר ליחידה 869 לשמש כנהג מנהלה.
 14
- 15 מכאן, ששגתה הוועדה ששירותו של המערער במסגרת המילואים בתנאי קבע היה אך ורק
 16 כנהג מנהלה המעביר ציוד. נזכיר את הסברו של העד דוכאן מרעי, לפיו נהג מנהלה בקו קדמי
 17 (בניגוד ליחידה עורפית) מבצע גם פעולות מבצעיות (עמ' 17 לפרוט').
 18
- 19 באשר להיות התקופה בה שירת המערער במילואים בתנאי קבע תקופה רווית מתח, שהייתה צב
 20 זמן לא רב לאחר נסיגת צה"ל מלבנון (בתאריך 24.5.2000), קיבלה הוועדה את דבריו של מר
 21 דוכאן מרעי בתצהירו ובעדותו (פיסקה 31 של פסק דינה):
 22
- 23 "אנו נכונים לקבל גרסת המערער כי בתקופת שירותו נחשף
 24 לפעילות מבצעית שוטפת ולאירועים ביטחוניים, וכי במה שקשור
 25 לשירותו בקבע כשלושה חודש (צ"ל: חודשים) בגבול הצפון –
 26 תקופה זו היתה מתוחה בטחונית – כפי שעלה מעדות מר דוכאן."
 27
- 28 מכאן, שהוכח כי שירותו של המערער במילואים בתנאי קבע בגבול הצפון, בתחילה כנהג
 29 בט"שית, ולאחר מכן כנהג מנהלה, היו בתקופה מתוחה, בה היה חשש תמידי ממארבי
 30 מוחבלים וממטעני צד.
 31
- 32 עם זאת, בתקופה זו בה שירת המערער במילואים בתנאי קבע, מתאריך 8.8.2001 עד לתאריך צג
 33 3.11.2001 (עיינו בניסך נגרת שירות - מט/1), במשך כ-3 חודשים, לא הוכח כי אירע אירוע
 34 חריג כלשהו, שיהא בו כדי להביא לפרוץ מחלתו של המערער, אך הוכח, שהמדובר היה
 35 בתקופה מתוחה מבחינה ביטחונית בגזרת גבול הצפון.

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים
 ע"ו 18-02-14560 נ' קצין התגמולים [redacted] **בדלתיים סגורות**
 24 מאי 2018

בעניין זה כתבה הוועדה בפסק דינה (בפיסקה 31):

"אנו נכונים לקבל גרסת המערער כי בתקופת שירותו נחשף לפעילות מבצעית שוטפת ולאירועים ביטחוניים, וכי במה שקשור לשירותו בקבע כשלושה חודשים בגבול הצפון – תקופה זו היתה מתוחה בטחונית – כפי שעלה מעדות מר דוכאן. בדין הפנה ב"כ המערער לכך שאף ועדה זו קבעה בעבר שלא נדרש דוקא אירוע חריג, אלא די בתקופה מתוחה באופן ממשי, כדי להקים היסוד האובייקטיבי, ופוטנציאלית – גם יסוד הגרימה הרפואית לשם התפרצות סכיזופרניה (בהינתן סמיכות זמנים). אולם השאלה אם הפך הפוטנציאל לאקטואל והוא שגרם להתפרצות תלויה לא רק בסמיכות הזמנים ובקיום תקופה מתוחה, למרות שאלו וודאי נתונים רלבנטיים, אלא גם בתשובה לשאלה נוספת: האם אותם תנאי שירות בתקופה המתוחה, נתנו ביטוי אצל המערער עצמו שהתבטא בפועל, ולא רק פוטנציאלית, בסטרס ניכר סובייקטיבי לאורך זמן. זו שאלה שאמנם לא קל להשיב עליה, ואשר נוגעת לאומדן הקשר הסבתי הסובייקטיבי רפואי. אולם לעתים ניתן ליתן לה מענה סביר. לוחמים שונים מגיבים אחרת לאירועים ביטחוניים שוטפים, ולא אצל כולם מתרגמת תקופה מעין זו לסטרס סובייקטיבי בעוצמה ניכרת. ההשפעה שונה על כל אדם, ושני לוחמים ששירתו באותו מוצב עצמו, יכולים לעבד אחרת את התקופה המתוחה. ההשלכה הנפשית של אותם נתונים תהא שונה אצל כל אחד מהם." (ההדגשה שלנו)

סבורים אנו, שצדקה הוועדה בדבריה אלה, ואכן לא כל חייל מגיב באופן דומה לתקופה מתוחה.

צד. בהמשך פסק דינה כותבת הוועדה (בפיסקה 34), שאף היא הכירה בעבר באפשרות שמחלת הסכיזופרניה תפרוץ לא בשל אירוע חריג, אלא בשל "תקופת סטרס נמשך", ובלבד שקיימת סמיכות זמנים בין הופעת הסימפטומים הקליניים של המחלה לבין אותה תקופת סטרס נמשך.

בנוסף כתבה הוועדה (שם), כי לא די בכל "סטרס", אלא יש צורך שיהא זה "סטרס ניכר" הן אובייקטיבית והן סובייקטיבית.

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים
 ע"ו 18-02-14560-2018: קצין התגמולים [REDACTED]
בדלתיים סגורות

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35

צה. בענייננו, כך כותבת הוועדה, חסר היסוד של הסטרס הניכר לאורך זמן (שם):

"במקרה דנן חסר אותו אלמנט של סטרס ניכר לאורך זמן, ולו בהשפעתו הסובייקטיבית על נפשו של המערער, שכן אין לדבר שום אינדיקציה בתיעוד הרפואי ובנתוני המקרה כפי שפורט, ובניתוח החומר הרפואי בתכוף לאחר ההתפרצות, שגם ממנו סביר שניתן היה לדלות השפעות דחק ניכר, אם זה היה הרקע להתפרצות. דחק נמשך על רקע מתיחות בטחונית כגורם להתפרצות, בתקופה שעובר לאותה התפרצות פסיכוטית מנובמבר 2001, סביר שהיה נותן עקבותיו בתלונות או סימפטומים (ולו כאלה הקשורים למחשבות שווא). לפיכך, סביר הוא ניתוח המומחה ולא מצאנו שיש להתערב במסקנותיו."

בסיכומו של דבר כותבת הוועדה על סמך מסקנתו של המומחה מטעמה (בפיסקה 35 של פסק דינה):

"להערכתנו אכן נוטה הכף לכך שכמו במקרים רבים אחרים (הן אצל לוחמים ואצל מי שאינם לוחמים וגם אצל מי שאינם משרתים כלל), מדובר במקרה נוסף בו התפרצה מחלת הסכיזופרניה בגיל שבו סטטיסטית מתפרצת היא במירב המקרים (עד העשור השלישי לחיים). זאת שלא עקב השירות, אלא רק במהלכו."

צו. איננו שותפים למסקנתה זו של הוועדה, ולהלן נפרט את נימוקינו לכך.

סבורים אנו שאין המדובר בשירות ארוך.

המערער השתחרר משירות חובה של שלוש שנים, ולאחר מכן, בתאריך 8.8.2001 התגייס לשירות מילואים בתנאי קבע, וביום 3.11.2001 הוא אובחן בבית החולים "זיו" בצפת, כסובל מהתקף פסיכוטי חריף עם מחשבות שווא פרנואידיות. באותו יום ניתנה הוראת אשפוז על ידי הפסיכיאטר המחוזי הצבאי, והמערער הועבר לאשפוז במרכז לבריאות הנפש בטירת הכרמל, שם שהה עד לתאריך 12.11.2001, ולאחר מכן הועבר לבית החולים 10 בחיפה, שם שהה עד לתאריך 27.11.2001, ושוחרר לביתו. ביום 27.1.2002 שוחרר המערער מן השירות הצבאי בפרופיל 21, עקב היותו בלתי כשיר רפואית.

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

24 מאי 2018

ע"ו 18-02-14560-14 **אבריר** נ' קצין התגמולים

בדלתיים סגורות

1 כיכאן עולה, שמתחילת שירות המילואים בתנאי קבע ועד לאשפושו של המערער, חלפו פחות
2 מ-3 חודשים, ואין ספק שהמדובר בתקופת שירות קצרה.

3
4 תקופת שירות זו התאפיינה בשוני מבחינת המערער לעומת תקופת שירות החובה בגדוד
5 הסיור המדברי, שכן בעוד בגדוד הסיור המדברי הרגשתי הייתה, "כמו משפחה" (סעיף 8
6 לתצהירו), הרי שבתקופת השירות במילואים בתנאי קבע, הוא היה חייל מוסלמי יחיד
7 במיקום, דבר שלדברי מפקדו, מר דוכאן מרעי, גרם למערער לקשיים רבים (סעיף 5 לתצהירו
8 של מר דוכאן מרעי).

9
10 לפיכך, אין לראות בתקופת השירות במילואים בתנאי קבע המשך ישיר של תקופת שירות
11 החובה, אלא תקופה חדשה **בעלת מאפיינים שונים**, ונוכח פרק הזמן הקצר של תקופה זו,
12 פחות מ-3 חודשים, ברי שיש לראות בה כשירות קצר.

13
14 בעניין נטל ההוכחה המוטל על המערער שעה שמדובר בשירות קצר, אנו מנינים לדבריו של
15 כבי הנשיא (בדימוס) מ' שמגר בע"א 472/89 קצין התגמולים נ' אברהם רוט, פ"ד מה(5) 203,
16 214 (1991).

צו

17
18 "כך, גם כאן על התובע להוכיח קיומו של קשר סיבתי לשירות,
19 אולם משהוכיח קיומן של נסיבות מסוימות במהלך השירות, על
20 קצין התגמולים הנטל לסתור קיומו של קשר סיבתי כזה. הנסיבות
21 המסוימות, אותו על התובע להוכיח על-מנת להעביר את הנטל
22 המשני אל שכמו של קצין התגמולים, נעוצות באופיו המיוחד של
23 השירות הצבאי, אותו ניתן לקשור, מבחינת סמיכות הזמנים, אל
24 פרוץ המחלה. כאשר מדובר בשירות קצר (סדיר, מילואים), ניתן
25 ללמוד על אופיו המיוחד של השירות מתוך תנאי המתח והמאמץ
26 הגופני בהם שרוי החייל, הסמוכים מבחינת הזמנים לפרוץ
27 המחלה, כאשר מדובר בשירות ארוך וממושך, אין די בתנאים
28 הכלליים של השירות כדי להעביר את נטל הראיה כאמור."
29 (ההדגשה שלנו)

30
31 בענייננו, אין ספק שקיימת סמיכות זמנים בין פרוץ המחלה לבין תנאי המתח בהם היה נתון
32 המערער, הן מבחינת המצב הביטחוני בגזרה בה שירת והן מבחינת מצבו החברתי, בו חש
33 בודד, בניגוד לתקופת שירותו בגדוד הסיור המדברי.

34

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים
 ע"ו 18-02-14560-14560 נ' קצין התגמולים **צבא ריאה**

24 מאי 2018

בדלתיים סגורות

- 1 **צח** משכך, סבורים אנו, שמשוהכחו הנסיבות הקשורות בשירות הצבאי, דהיינו, היות אותה
 2 תקופה מתוחה מבחינה ביטחונית בגזרת גבול הצפון ותחושת הבדידות מבחינה חברתית
 3 אותה חש המיערער, והוכחה סמיכות הזמנים לפרוץ המחלה, הרי שעל המשיב היה מוטל הנטל
 4 לסתור את קיומו של הקשר הסיבתי. אולם, אנו סבורים שהמשיב לא עמד בנטל זה.
 5
 6 **צט** בנינינו מינתה הוועדה מומחה רפואי, ד"ר שלמה מנדלוביץ', הכותב בחוות דעתו, שאין לקבל
 7 קשר של גרימה או החמרה, בין שירותו הצבאי של המיערער לבין מחלתו (עמ' 6 סיפא של חוות
 8 הדעת).
 9
 10 לעניין קיומו של קשר סיבתי בין שירותו של המיערער לבין פרוץ מחלת הסכיזופרניה, כתב ד"ר
 11 שלמה מנדלוביץ' בחוות דעתו (בעמ' 6):

13 "דיון זה מצטמצם לשאלה האם ניתן להראות קשר סביר (במימד
 14 הזמן, דינמיקת הופעת הסימפטומטולוגיה וטבעם) בין האירועים
 15 הטראומטיים עליהם מדווח ~~המיערער~~ (המיערער) לבין פרוץ מחלתו.
 16 בהעדר קשר סביר ממין זה, הרי שלא ניתן לבסס קשר של
 17 סיבתיות בין אירועי הטראומה לגרימת מחלתו של ~~המיערער~~. זאת
 18 ועוד, גם הטענה כי באירועי השירות היה בכדי להחמיר את מצבו
 19 של ~~המיערער~~ אינה בעלת סבירות משמעותית. בשבועות שטרם
 20 אשפוזו מדווח ~~המיערער~~ עצמו, בעדויותיו, כי גורם הדחק המרכזי
 21 שמולו עמד היה תנאי שירותו, ולא אירועים טראומטיים חריגים.
 22 עדותו עצמה אינה מחריגה את האירועים אל מעבר לסביר ולמקובל
 23 (לדוגמא, משמעת קשוחה, נוקשות, חוסר רגישות, העדר רצון
 24 מפקדים להיענות לבקשותיו), ואין לראות בה ממן הגורם
 25 להחמרה." (ההדגשה שלנו)

- 27 סבורים אנו, שבנסיבות המקרה המיוחדות שבפנינו, לא ניתן להסכים עם מסקנתו זו של
 28 המומחה הרפואי. אכן, בשבועות שטרם אשפוזו של המיערער לא היו אירועים טראומטיים
 29 חריגים, אלא מדובר היה בתנאים של מתח מבחינת המיערער. המומחה הרפואי לא דן בתנאי
 30 מתח מיוחדים אלה מבחינת המיערער, אלא שם את הדגש על היעדר אירועים טראומטיים,
 31 בעוד שבחוות דעתו ציין (בעמ' 6 רישא של חוות הדעת), ש"בתפיסה המקובלת סכיזופרניה
 32 אינה נתפסת כמחלה הנגרמת ממצבים טראומטיים (אלא כמוחמדת, בפוטנציה, על
 33 ידיהם)".

34

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים
ע"ו 14560-02-18 נ' קצין התגמולים

24 מאי 2018

בדלתיים סגורות

ק. עוד נציין, כי בפני הוועדה הוגש מאמר שכתב המומחה מטעמה, ד"ר שלמה מנדלוביץ', יחד עם פרופ' אליעזר ויצטום ופרופ' עמיחי לוי (א' ויצטום ואח'), "השירות הצבאי ומחלת הסכיזופרניה", רפואה ומשפט 25 (2001) [מב/1], בו נכתב, בין היתר (שם, בעמ' 44):

"ככלל, אין לסכיזופרניה גורם בלעדי ידוע וברור. למרות שמחקרים רבים ומודלים תיאורטיים ניסו להציג "תיאוריה מאחדת" להתפתחות המחלה, עדיין אין בידנו ממצא שיאשש "באופן מדעי" קיומו של גורם ישיר ובלעדי להתפתחותה."

בהמשך המאמר נכתב (שם, בעמ' 46):

"התשתית "הסכיזופרנית" עצמה מורכבת ממרכיבים ביולוגיים והתפתחותיים, ומעצם טיבה היא דינמית, ומתעצבת במהלך התפתחותו של הפרט. תשתית זו מוחזקת בגדר פגיעות פוטנציאלית, וסיכוייה להפוך לתסמונת קלינית של ממש תלויים בחשיפה לגורם דחק (פנימי [inter-psyche] או חיצוני [intra-psyche]) הדורש הסתגלות (adaptation). התפתחות הסכיזופרניה, על כן, בנויה מחד מגורמים מולדים והתפתחותיים, ומאידך - מגורמים סביבתיים ("סטרוסורים"). גורמי דחק אלה עלולים להגביר את הסבירות להתפתחות הסכיזופרניה (בשל, למשל, מאמצי הסתגלות), או להפחית אותה (לדוגמה - בשל מערכת תמך שמגינה על הפרט בפני מצבי דחק שטמון בהם פוטנציאל של סכנה)."

קא. זאת ועוד, בעוד המומחה כותב בחוות דעתו שבהיעדר אירועים טראומטיים חריגים בסמוך לפרוץ המחלה, ומכיוון ש"גורם הדחק המרכזי שמולו עמד היה תנאי שירותו", הרי שלדעת המומחה תנאי השירות לא היו מבחינת המיעור "מעבר לסביר ולמקובל" (עמ' 6 של חוות הדעת). ואילו במאמר מב/1 נכתב (לעיל, בעמ' 48):

"קבלת גורם דחק סביבתי רק באם הוא משמעותי ביותר (ובעצם קיצוני בעוצמתו) היא הגדרה פשטנית ומצמצמת, ומבטלת את המגוון בעוצמות שבהן גורם הדחק נחוה על ידי הפרט... לפי השקפתנו מושג הדחק הינו נרחב ומגוון הרבה יותר, כולל ההנחה שהצטברות של מספר גורמי דחק, או לחילופין - ההימשכות של גורם דחק שאיננו קיצוני לתקופה ממושכת, הם

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים
ע"ו 18-02-14560 קצין התגמולים

24 מאי 2018

בדלתיים סגורות

משמעותיים לא פחות מגורם דחק אחד יחידי, קיצוני בעוצמתו

וקצר במשכו. (ההדגשה שלנו)

יתרה מיך, במאמר נכתב, שייתכן ואדם בעל פוטנציאל לפתח את מחלת הסכיזופרניה לא יפתח את המחלה בהיעדר גורמים, שהם גורמי דחק מבחינתו (שם, בעמ' 49):

"... על פי השקפה זו המחלה איננה "גורלית" (כלומר, אין ידוע

האם "גורלה" שתפתח או שתתפרץ). רק במידה והפרט אכן

ייתקל בגורמי דחק או באירועי חיים, אזי בתנאים מסויימים עלול

המפגש של גורמים כאלה עם הפרט הרגיש להביא, לפריצת

מחלה." (ההדגשה שלנו)

קב. עוד אנו מפנים לנכתב בעמ' 52 של המאמר:

"חשוב לזכור את משמעות החיבור המיוחד בין השירות הצבאי

לבין הסכיזופרניה. השירות הצבאי נערך בתנאי "מסגרת

טוטלית"... אשר, מעצם מהותה, קיימת בה שליטה רבה על ערוצי

חיים אחדים ולעיתים אף על כולם...

יש להביא בחשבון שבתנאים של מסגרת טוטלית קיים "רעש

רקע" מתמיד למשל, דרישה לעמידה בלוח זמנים צפוף; שעות

פעילות ממושכות...

תנאים כאלה, כשהם נחווים על ידי אדם בעל "פגיעות"

לסכיזופרניה, עלולים להסתיים לא רק בתגובת הסתגלות, אלא

להגיע לכלל פסיכוזה ממש אשר עלולה להתברר בהמשך כאירוע

ראשון במחלת הסכיזופרניה..." (ההדגשה שלנו)

בהתייחסותו למאמר זה בעדותו, אמר ד"ר שלמה מנדלוביץ (עמ' 27 לפרוט', ש' 7-11):

"אני מאשר שזה מה שכתבתי במאמר לפני 16 שנים בשנת 2001,

מאז עברו הרבה מים בחקר הסכיזופרניה. למרכיבים סביבתיים

יש משמעות ולפעמים משמעות רבה, בפריצתה של מחלת

הסכיזופרניה. על מנת שהדבר יבוא לכלל ביטוי, אנו אמורים

למצוא הסתמנות שמבטאת מאמצי דחק קיצוניים, קרי הסתמנות

שקשורה או להפרעת הסתגלות או לדיכאון או לירידה תפקודית,

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

24 מאי 2018

ע"ו 14560-02-18 בכו"מ נ' קצין התגמולים

בדלתיים סגורות

או לתסמינים של ניתוק, שמופיעים במסגרת זמן תואמת למאמצי

הדחק".

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34

כלומר, המומחה מאשר שיש משמעות, ולעיתים משמעות רבה, לגורמים הסביבתיים, אך לדעתו הדבר יבוא לידי ביטוי בהפרעת הסתגלות, דיכאון, ירידה תפקודית, וכדומה.

לדעתנו, סובייקטיבית מבחינת המיעור, אךן הייתה משמעות רבה לגורמים הסביבתיים, היותו במסגרת ללא הסביבה התומכת שהייתה לו במסגרת גדוד הסיר המדברי, לעומת היותו חייל מוסלמי יחיד במקום בו שירת לאורך גדר המערכת הצפון, והיחס הקשוח מצד מפקדיו, נוכח המצב הביטחוני המתוח באותה עת, כפי שעלה מתצהירו (בסעיף 3) של מפקדו באותה עת, מר דוכאן מרעי.

סבורים אנו, שהמומחה הרפואי מטעם הוועדה לא נתן משקל מספיק לנתונים הללו, והתמקד בכך שלא הוכח כי המיעור היה מעורב באירועים טראומטיים.

רואים אנו להפנות לדבריו של המומחה הרפואי ד"ר שלמה מנדלוביץ', בעמ" 6 רישא של חוות דעתו: "בשולי הנמקה זו, אדגיש עוד, כי בתפיסה המקובלת סכיזופרניה אינה נתפסת כמחלה הנגרמת ממצבים טראומטיים (אלא כמוחמרת, בפוטנציה, על ידיהם)...".

על כך יש להוסיף את דבריו של המומחה הרפואי במאמר מב/1 (שבכתבתו היה שותף), בעמ" 48: **"לפי השקפתנו מושג הדחק הינו נרחב ומגוון הרבה יותר, כולל ההנחה שהצטברות של מספר גורמי דחק, או לחלופין – ההימשכות של גורם דחק שאינו קיצוני לתקופה ממושכת, הם משמעותיים לא פחות מגורם דחק אחד יחיד, קיצוני בעוצמתו וקצר במשכו. התייחסות רחבה יותר, דוגמת זו שהוצעה על ידי Holmes & Rahe (Holmes, 1978) לעניין הקשר שבין דחק מצטבר והתפתחות הפרעות פסיכוסומטיות (ומציעה להתייחס לסך כל גורמי הדחק אליהם חשוף הפרט, קטנים כגדולים), היא רלוונטית ונכונה יותר."** (ההדגשה שלנו)

משמע, לפי דבריו של המומחה בחוות דעתו, וכן במאמר מב/1, התרחשות אירוע טראומטי איננה תנאי הכרחי לקיומו של קשר סיבתי בין השירות הצבאי לבין פרוץ מחלת הסכיזופרניה, ויש להכיר בקיומו של קשר סיבתי גם במקום בו הוכח קיומו של גורם דחק מתמשך, ולא דווקא דחק קיצוני בעוצמתו וקצר במשכו.

לכל האמור לעיל יש להוסיף את העובדה ששירותו של המיעור (מיילואים בתנאי קבע) לאורך גדר המערכת בצפון, עד מועד פרוץ מחלתו, נמשך קרוב לשלושה חודשים בלבד ומכאן

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים
 ע"ו 18-02-14560-2018 קצין התגמולים

24 מאי 2018

בדלתיים סגורות

- 1 שידובר ב"שירות קצר", וקיימות סמיכות זמנים בין שירותו זה לבין פרוץ מחלת
 2 הסכיזופרניה.
 3
 4 ניסקנתנו מכל המפורט לעיל היא שקיים קשר סיבתי בין תנאי שירותו של המערער במילואים
 5 בתנאי קבע לבין פרוץ מחלת הסכיזופרניה.
 6
 7 קד. אנו מפנים לדבריו של כב' השופט מ' חשין ז"ל בדנ"א 5343/00 קצין התגמולים נ' אביאן, פ"ד
 8 נ"ו(5), 732 (2002). באותו עניין כותב כב' השופט מ' חשין ז"ל שהמבחן הסיבתי-משפטי הוא
 9 שיברור עבורנו מתוך הקשר הסיבתי-עובדתי אותו קשר שהמשפט רואה בו קשר סיבתי-
 10 משפטי ראוי.
 11
 12 כב' השופט (בדימוס) מ. חשין, מביא (שם, בעמ' 747), את דבריו של כב' השופט צ' ברנזון ז"ל
 13 (בדעת הרוב) בע"א 137/64 וינשטיין נ' קצין התגמולים, פ"ד יח(2) 519, 510 (1964):
 14
 15 **"גם בשאלה המסובכת יותר אימתי נחשבת מחלה כמחלה שבאה**
 16 **עקב השירות לא מפי ה'רופאים' אנו חיים. השאלה איננה שאלה**
 17 **רפואית, כי אם שאלה משפטית או שאלה מעורבת של חוק ועובדה,**
 18 **ולאו דוקא המבחנים הרפואיים הנקוטים בידי רופאים לקביעת**
 19 **האפשרות של קשר סיבתי בין השירות והמחלה הם הקובעים."**
 20 (ההדגשה שלנו).
 21
 22 בדיון נוסף אביאן מוסיף וכותב כב' השופט מ' חשין ז"ל (שם, בעמ' 747), שלצורך קיומו של
 23 קשר סיבתי-משפטי, על החייל להוכיח קשר סיבתי-עובדתי בין שירותו לבין הנכות שלקה
 24 בה, ולאחר שמוכח כנדרש קשר סיבתי-עובדתי:
 25
 26 **"... על בית-המשפט להוסיף ולקבוע אם נתקיים גם קשר סיבתי-**
 27 **משפטי בין השירות לבין הנכות. קשר סיבתי-משפטי כורך – על-**
 28 **פי עצם טיבו – שיקולים ערכיים באטר לתחום התפרשותו הראוי**
 29 **של החוק, ובמקום זה רב לו ידיו של בית-המשפט בקביעתן של**
 30 **הלכות הנסבות על-אודות עוצמתו של הקשר הסיבתי-המשפטי**
 31 **הנדרש."**
 32
 33 קה. נציין, כי סוגיית קיומו של קשר סיבתי בין תנאי השירות הצבאי לבין פרוץ מחלה
 34 הסכיזופרניה עמדה במרכז הדיון בע"א 652/69 בוסאני נ' קצין התגמולים, פ"ד כד 217
 35 (1970).

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים
 ע"ו 18-02-14560-02 **אבו ריא** נ' קצין התגמולים
 24 מאי 2018
בדלתיים סגורות

כב' הנשיא י' זוסמן ז"ל כתב (שם, בעמ' 219):

"כאן לא היו חילוקי דעות בין הרופאים לגבי חוליו של המערער; הדיאגנוזה של שלושתם היתה שהמערער חלה בסכיזופרניה. אלא מאי? הרופאים לא השתוו בשאלה שבמדע הרפואי, היינו, מהי סיבתה הגורמת של מחלת הסכיזופרניה? הכל מסכימים שהמחלה היא "קונסטיטוציונלית", לאמור, היא טבועה בנפשו של אדם. ה"קונסטיטוציונליות" של המחלה אינה מעמידה זכות התגמול של חייל נכה בסימן שאלה; אם פרצה המחלה והתהוותה בפועל עקב תנאי השירות, רואים את השירות ולא את הדיספוזיציה הנפשית כגורם המחלה, והחייל זוכה בתגמול: בג"צ 177/64, (1). השאלה שלגביה אין אחדות בין הרופאים היא אם רק מקרה יוצא דופן, כגון חבלה רצינית, עשוי "ללחוץ על ההדק" ולשחרר את המחלה האורבת לה בנפשו של אדם, או אם תנאי חיים קשים, המעוררים מתח ופחד, גם כשאינם בלתי רגילים, יכולים אף הם לשמש גורם לפרוץ המחלה."

כב' הנשיא י' זוסמן ז"ל מגיע שם למסקנה, כי כאשר ישנה מחלוקת בין חכמי הרפואה לגבי תביעת תגמול לפי חוק הנכים (תגמולים ושיקום) "על בית המשפט לגלות יחס של רוחב לב לתביעה, שאם לא יעשה כן, תסוכל מטרת החיקוק הבא להיטיב עם מי שנושא בסיכון מיוחד למען המדינה" (שם, בעמ' 220).

כב' הנשיא י' זוסמן ז"ל הגיע למסקנה, כי המערער, שם, היה בעל נטייה לפתח סכיזופרניה, שנפגע מנוקשות המסגרת הצבאית, ולא היה באפשרותו לנתק עצמו מגורמי המתח והחרדה הקשורים בשירות, ונוכח רוחב הלב שיש לגלות בתביעות לפי חוק הנכים, הרי שיש להעדיף את העמדה לפיה המחלה פרצה עקב השירות, אף שלא אירע כל מאורע יוצא דופן למערער (אצי"ן, שבנסיבות המקרה, שם, הוכרה החמרה בלבד, שכן המערער (שם) החל לסבול מאותם סימפטומים שהתעוררו בשירות הצבאי עוד קודם לכן) [נצי"ן, כי עתירה לדיון נוסף על פסק דין זה נדחתה (ד"נ 3/70 קצין התגמולים נ' בוסאני, פ"ד כד 637 (1970)].

עוד אנו מפינים לדברים שכתב כב' השופט נ' הנדל ברע"א 2071/11 קופרמן נ' קצין התגמולים, בפסיקה 7 (3.9.2013):

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים
 ע"ו 18-02-14560-2018 **צ'בר דיס'ני** קצין התגמולים

24 מאי 2018

בדלתיים סגורות

1 "נפתח ביסוד הסובייקטיבי. מהותו הוא כי "יש לקבל את החייל
 2 כמות שהוא – על מעלותיו ועל חסרונותיו, דהיינו על תכונותיו
 3 הסובייקטיביות" (עניין אביאן, חוות דעתו של השופט ש' לוי,
 4 בעמ' 768). לטעמי לא מדובר רק בעקרון של הגולגולת הדקה – קבל
 5 את התובע כפי שהוא. עסקינו בייחוד בחוק שהוא סוציאלי בעיקרו
 6 מתוך הכרה בתרומה המיוחדת והייחודית של המשרת בכוחות
 7 הבטחון" (ההדגשה שלנו).

8
 9 כמו כן, אנו מפנים לדברים דומים שנכתבו על ידי כב' השופט צ' ברנון ז"ל (בדעת הרוב) עוד
 10 לפני למעלה מ-5 עשורים, אך עדיין רלוונטיים ונכונים אף כיום [בע"א 137/64 וינשטיין נ'
 11 קצין התגמולים, פ"ד יח(2) 510, 518 (1964)]:

12
 13 "כן כבר פסקו הפוסקים כי על הצבא - בדומה למעביד בקשר
 14 לאחריות מפני תאונות בעבודה - לקבל את האיש כמו שהוא על
 15 מעלותיו ועל חסרונותיו; על גבורותיו ועל חולשותיו, על חוליו ועל
 16 מדויו. שמה תאמר, כי חברו כאז שני גורמים, חיצוני ופנימי,
 17 אובייקטיבי וסובייקטיבי, שגרמו להתלקחות המחלה ושבלעדי
 18 הרקע הקונסטיטוציונלי ונטיותו של המערער למחלת הסוכרת
 19 ותגובתו הקיצונית או אף החולנית לסכסוכו עם הרס"ר לא היה
 20 קורה לו דבר ? גם על זה כבר אמרו הפוסקים את פסוקם: די בכך
 21 שמה שאירע תרם להופעת המחלה או להחמרתה" (ההדגשה
 22 שלנו).

23
 24 ומהתם להכא: מעיון בתשתית העובדתית המונחת בפנינו, מן המסמכים הרפואיים, ומחוות ק.ז.
 25 דעתו של ד"ר שלמה מנדלוביץ' בשילוב עם המאמר שהשתתף בכתיבתו (מב/1), והיות שעל
 26 הצבא לקבל את החייל (המערער בענייננו) על חולשותיו וגבורותיו, מעלותיו וחסרונותיו,
 27 מתגבשת לדעתנו המסקנה, כפי שכבר עמדנו עליה לעיל, שעלה בידי המערער להוכיח במידה
 28 הנדרשת, כי מתקבל מאוד על הדעת שאכן קיים קשר סיבתי בין שירותו הצבאי במילואים
 29 בתנאי קבע לבין פרוץ מחלת הסכיוזופרניה ממנה הוא סובל.

30
 31 י עוד ובנוסף, סבורים אנו שהמשיב לא עמד בנטל לסתור קיומו של קשר סיבתי זה.

32
 33 אנו גם מפנים לדבריה של כב' השופטת [בדימוס] ע. ארבל, ברע"א 8138/07 שמואל פאר נ'
 34 קצין התגמולים (21.06.2011) בפיסקה 12:

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים
 ע"ו 18-02-14560-18 **מ.ר.א.פ. קצין התגמולים**
בדלתיים סגורות
 24 מאי 2018

- 1 "סוג ראשון של מקרים, שהינו בעל העוצמה הרבה יותר של קשר
 2 סיבתי – משפטי, הינו סוג מקרים בהם המיוחדות והייחודיות
 3 של השירות בצבא הם שהביאו וגרמו לפגיעה בחייל המשרת.
 4 דוגמא לכך הינה התפרצות המחלה לאחר שהחייל עבר סדרת
 5 עינויים קשים, או שירת במקומות חריגים ורוויי מתח,
 6 וכדומה..." (ההדגשה שלנו).
- 7
- 8 קח. התוצאה מן האמור לעיל היא, שאנו מקבלים את הערעור, מבטלים את פסק דינה של הוועדה,
 9 וקובעים שקיים קשר סיבתי של גרימה בין שירותו של המערער במילואים בתנאי קבע
 10 (בתקופה שבין התאריכים 8.8.2001 ועד 3.11.2001) לבין פרוץ מחלת הסכיזופרניה ממנה הוא
 11 סובל.
- 12
- 13 קט. אנו מחייבים את המשיב לשלם למערער שכר טרחת עורך דין בסכום כולל של 8,000 ₪ (כולל
 14 מע"מ). סכום זה ישולם במשרד ב"כ המערער, **בתוך 30 יום** ממועד המצאת פסק דיננו, שאם
 15 לא כן יישא כל סכום שבפיגור הפרשי הצמדה למדד וריבית כחוק מהיום ועד התשלום בפועל.
- 16
- 17 קי. כמו כן, אנו מחייבים את המשיב לשלם למערער:
- 18
- 19 1. את הוצאות חוות הדעת של המומחה מטעם המערער, ד"ר פרדריק וייל, לפי חשבונית
 20 מס כדין.
- 21
- 22 2. את חלקו של המערער בשכרו של המומחה הרפואי מטעם הוועדה, ד"ר שלמה
 23 מינדלוביץ.
- 24
- 25 3. את שכר עדותו של המומחה מטעם הוועדה, בו נשא המערער, לפי החלטת הוועדה
 26 מיום 9.8.2016.
- 27
- 28 סכומים אלה ישולמו בצירוף הפרשי הצמדה למדד (בלוי ריבית) מן המועד בו בוצע התשלום
 29 על ידי המערער ועד היום.
- 30 תשלום החזר ההוצאות יתבצע על ידי המשיב במשרד ב"כ המערער, **בתוך 30 יום** ממועד
 31 המצאת פסק דיננו, שאם לא כן יישא כל סכום שבפיגור הפרשי הצמדה למדד וריבית כחוק
 32 מהיום ועד התשלום בפועל.
- 33
- 34
- 35

בית המשפט המחוזי בחיפה בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים
 ע"ו 18-02-14560-18 **ג' קצין התגמולים**
בדלתיים סגורות

1
2
3
4
5
6
7

המזכירות מתבקשת להמציא את העתקי פסק הדין אל:

- (1) ב"כ המיועדר, עו"ד יפתח קיפרמן, חיפה.
- (2) ב"כ המשיב, עו"ד יונתן בסאני, פרקליטות מחוז חיפה (אזרחי).

ניתן היום, י' סיוון תשע"ח, 24 מאי 2018, בהעדר הצדדים.

ג' ציגלר, שופטת

ב' טאובר, שופטת

י' גריל, שופט בכיר
[אב"ד]

8
9

מסמכים סגורים